

Sisekaitseakadeemia
Politsei- ja piirivalvekolledž

Raido Palu

POLITSEI VÕIMALUSED KOOLIVÄGIVALLA
LEEVENdamISEL PÄRNUMAA KOOLIDE NÄITEL

Lõputöö

Juhendaja:

Katy Esula, MA

Kaasjuhendaja:

Eda Sieberk, MA

Muraste 2012

ANNOTATSIOON

SISEKAITSEAKADEEMIA

Politsei- ja piirivalvekolledž	Kuu ja aasta: mai 2012
Töö pealkiri: Politsei võimalused koolivägivalla leevendamisel Pärnumaa koolide näitel.	
Töö autor: Raido Palu Olen nõus oma lõputöö kättesaadavaks tegemisega elektroonilises keskkonnas. Allkiri:	
<p>Käesoleva lõputöö maht on 40 lehekülge. Viidatud allikate nimekirja kuulub 36 nimetust. Töös on 5 tabelit ja 12 joonist. Töö on kirjutatud eesti keeles ning võõrkeelne kokkuvõtte on kirjutatud inglise keeles.</p> <p>Lõputöö eesmärgiks on anda ülevaade koolikiusamise olemusest ning välja selgitada politseipoolsed võimalused koolivägivallaga tegelemisel ning teha ettepanekuid koolivägivalla leevendamiseks. Töös otsitakse vastust uurimisküsimusele – millised on politseipoolsed võimalused koolivägivalla leevendamisel?</p> <p>Lähtudes töö eesmärgist on püstitatud järgnevad uurimisülesanded: kirjeldada füüsilise vägivallaga esinemist koolis ja sellesse sekkumist; anda ülevaade aset leidnud sõnalisest vägivallast koolis ja selle lahendamise; analüüsida mittesõnalise vägivalla esinemist koolis ja sellega tegelemist; selgitada politseipoolset tegevust koolivägivalla ennetamisel ja lahendamisel.</p> <p>Uurimusmaterjali kogumisel lähtuti triangulatsioonist. Töös juhendatakse meetoditriangulatsioonist, milleks kasutatakse kvantitatiivset ankeetküsitlust, mida analüüsitakse statistiliselt ja kvalitatiivset struktureeritud intervjuud, mida analüüsitakse tematiseerimise teel.</p> <p>Uurimisülesannetest lähtudes jõuti tulemusteni, et koolikiusamine võib esineda erinevates vormides: füüsiline, verbaalne ja mitteverbaalne. Sageli on erinevad kiusamise liigid omavahel seotud ja põimunud. Kiusamine on kas nähtav või varjatud. Enamus Pärnumaa koolide õpilastest on füüsilise vägivallaga kokkupuutunud ning sellest teavitatakse kõige rohkem politseid. Verbaalset kiusamist esineb Pärnumaa koolides kõige rohkem ja mitteverbaalset kõige vähem. Politseipoolne ennetus toimub peamiselt loengute läbiviimisega koolides ja vajadusel alustatakse väärteo- või kriminaalmenetlus. Samuti saab alaealise suhtes kohaldada erinevaid mõjutusvahendeid. Politseiametnike arvates peaksid lapsevanemad ja koolipersonal ise rohkem rõhku pöörama koolivägivalla ennetusele.</p>	
Võtmesõnad: koolivägivald; ennetus; politseipoolne sekkumine	
Inglise keelsed võtmesõnad: school violence; prevention; police intervention	
Säilitamise koht:	
Kaitsmisele lubatud:	
Kolledži direktor:	Allkiri:
Vastab lõputöö nõuetele Juhendaja: Katy Esula	Allkiri:

SISUKORD

SISSEJUHATUS	4
1. KOOLIVÄGIVALLA OLEMUS	6
1.1. Koolikiusamise vormid ja sagedus.....	6
1.2. Koolikiusamise ohvrid ja kiusamise tagajärjed	11
1.3. Koolikiusamise toimepanijad.....	15
2. POLITSEI TEGEVUS KOOLIVÄGIVALLA ESINEMISEL	17
2.1. Politseiline ennetustegevus	17
2.2. Politsei reageerimine õigusrikkumise korral koolis	21
3. UURIMISTULEMUSTE ANALÜÜS	24
3.1. Uurimismeetod ja valim	24
3.2. Ankeetküsitluse tulemused	26
3.3. Intervjuu tulemused	37
KOKKUVÕTE	40
SUMMARY	44
VIIDATUD ALLIKATE LOETELU	45
JOONISTE JA TABELITE LOETELU.....	48
LISA 1. KÜSIMUSTIK	49
LISA 2. INTERVJUU KÜSIMUSED	55

SISSEJUHATUS

Eestis on viimastel aastatel üha rohkem hakatud rääkima koolivägivallast ja sellega võitlemisest. Kooliealine laps veedab märkimisväärse osa oma päevast koolis, kus peamiseks eesmärgiks on hariduse omandamine. Viimatinimetatu võib sattuda ohtu juhul, kui lapsel ei ole koolis turvaline. Eelkõige võib lapse turvatunnet koolis lõhkuda kiusamine kaasõpilaste poolt, mis võib kaasa tuua toimetulematuse õppematerjali omandamisel ning äärmuslikel juhtudel ka haridustee poolelajätmise või koguni enesetapu.

Meedias ilmuvad aeg-ajalt lood vägivallast õpilaste vahel. Kooliga seotud inimesed kurdavad üha enam avalikkusele hukkamõistu toimuvale, tundes samas jõuetust olukorda muuta. Kuna kool on ühiskonna üks võtmeinstituut, siis kantakse seal omandatud praktikad tulevases elus teistesse instituutidesse ning valdkondadesse. Samas peegelduvad koolis eneses omakorda ühiskonnas laiemalt levinud suhtumised ja käitumismallid. (Toots 2008:39) Niisiis on ka tulevikku silmas pidades oluline pöörata tähelepanu koolikiusamisele, sellega on vaja tegeleda ja seda vähendada.

Ka rahvusvahelisel tasandil on viidatud riikide kohustusele tegeleda vägivalla probleemiga, nimelt sätestab Lapse õiguste konventsiooni artikkel 19, et osalisriigid rakendavad kõiki seadusandlikke, administratiivseid, sotsiaalseid ja haridusalaseid abinõusid, et kaitsta last igasuguse füüsilise ja vaimse vägivalla, ülekohtu või kuritarvituse, hooletussejätmise, hooletu või julma kohtlemise eest (Lapse... 1989). Eestis on vastu võetud erinevaid õigusakte, arengukavasid ja strateegiad, milles pööratakse muuhulgas tähelepanu alaealiste õigusküsimustele ja seaduserikkumiste ennetamisele, samas ei ole ühtset juhendit ega juhust, kuidas peaksid pedagoogid tegelema koolikiusamisega ning millal ja millises ulatuses peaksid nad kaasama teemasse politsei.

Lõputöö eesmärgiks on anda ülevaade koolikiusamise olemusest ning välja selgitada politseipoolsed võimalused koolivägivallaga tegelemisel ning teha ettepanekuid koolivägivalla leevendamiseks. Töös otsitakse vastust uurimisküsimusele – millised on politseipoolsed võimalused koolivägivalla leevendamisel?

Eesmärgist tulenevalt on uurimisülesanneteks:

1. kirjeldada füüsilise vägivallaga esinemist koolis ja sellesse sekkumist;

2. anda ülevaade aset leidnud sõnalisest vägivallast koolis ja selle lahendamisest;
3. analüüsida mittesõnalise vägivalla esinemist koolis ja sellega tegelemist;
4. selgitada politseipoolset tegevus koolivägivalla ennetamisel ja lahendamisel.

Uurimusmaterjali kogumisel lähtuti triangulatsioonist. Töös juhindutakse meetoditriangulatsioonist, milleks kasutatakse kvantitatiivset ankeetküsitlust, mida analüüsitakse statistiliselt ja kvalitatiivset struktureeritud intervjuud, mida analüüsitakse tematiseerimise teel.

Töö koosneb kolmest peatükist. Sissejuhatusele järgnevas peatükis antakse ülevaade koolikiusamise olemusest. Käsitletavate teemade hulka kuuluvad koolikiusamise vormid, selle esinemissagedus, kiusamise ohvrid ja selle tagajärjed. Samuti iseloomustatakse koolikiusamise toimepanijat. Teine peatükk keskendub politsei tegevusele koolivägivalla lahendamisel, milleks kirjeldatakse esimeses osas ennetustegevust. Teises alapeatükis selgitatakse politseipoolseid võimalusi koolivägivalla tagajärgedega tegelemisel, tuues välja karistamise ja mõjutamise seaduslikud vahendid. Kolmas peatükk keskendub uurimistulemuste analüüsile, mille esimeses osas kirjeldatakse valimit ja analüüsi meetodeid, teises alapeatükis analüüsitakse ankeetküsitluse tulemusel saadud andmeid. Kolmandas alapeatükis tuuakse välja ekspertintervjuude kokkuvõte. Sellele järgnevas kokkuvõttes esitatakse lühiülevaade lõputööst.

Töö teema on aktuaalne, sest koolikiusamise levik on laialdane, mistõttu peavad lisaks pedagoogidele antud probleemile reageerima ka teised institutsioonid. Koolivägivallast on kirjutatud mitmeid lõpu- ja magistritöid, milledes on keskendutud selle leviku, esinemissageduse ja tõkestamise teemadele, kuid varem ei ole teostatud terviklikku uurimust koolikiusamisest lähtuvalt politseipoolsetest võimalustest, mistõttu on antud töö uudne.

Töö autor soovib tänada väga hea koostöö ja juhendamise eest töö juhendajat Katy Esula't ja kaasjuhendajat Eda Sieberk'i.

1. KOOLIVÄGIVALLA OLEMUS

Alljärgnevalt antakse põgus ülevaade kiusamise vormidest ja selle esinemissagedusest. Teises osas iseloomustatakse koolikiusamise ohvreid ja nende toimetulekut kiusamise tagajärgedega. Kolmandas alapeatükis tuuakse välja vägivallatsejale omased jooned. Koolivägivallal on vähemalt kolm nägu: õpilaste omavaheline vägivald, õpetajate vägivald laste vastu ja laste vägivald õpetajate suhtes. Antud töös piirduakse õpilaste omavahelise vägivalla käsitlemisega, sest laste vägivalda õpetajate vastu peaksid viimased suutma ise tulenevalt oma positsioonist lahendada ning õpetajate vägivald laste vastu kuulub kooli juhtkonna pädevusse.

1.1. Koolikiusamise vormid ja sagedus

Koolikiusamise kohaga seostatakse eelkõige õppeasutuse hoonet, kuid see hõlmab samuti hoonet ümbritsevat territooriumi, kooli bussipeatuseid, kooliga seotud sõidukeid, samuti väljaspool kooli toimuvaid ühisüritusi või -reise, kus kool vastutab lapse eest (Terry 2010:97).

Kuna koolivägivald leiab aset haridusasutuses, siis eelkõige riivab koolivägivald vägivallaga otseselt kokku puutuvate isikute huve ja väärtusi. Nimetatud isikute ühiseks hoiakuks on koolivägivalla negatiivne mõju nii ohvrile kui ka vägivallatsejale ning selle läbi ka mõju avaldamine kooli üldisele positiivsele ja soodsale õpikeskkonnale. Haridusasutuses toimuv vägivald muudab kooli sisekliima pingeliseks ning see takistab kooli põhieesmärgi – hariduse omandamine ja andmine, saavutamist. Koolivägivalla alaliik on koolikiusamine, mis on selline agressiivne tegevus koolikeskkonnas, mille spetsiifilisteks tunnusteks on korduvus ja asümmeetrilised võimusuhted. (Kõiv 2003:11) Kiusamist määratletakse selle järgi, kas see on pidev või sageli korduv, ühe isiku vastu suunatud tegevus, mille eesmärgiks on põhjustada halba enesetunnet (Cacciatore & Koiso-Kanttila 2009:140). Läbiviidud uuringute kohaselt ühineb õpilaste endi arvamus spetsialistide seisukohaga vägivallast. Nimelt on ka õpilaste meelest vägivalla mõiste mitmetähenduslik, hõlmates nii agressiivse käitumise emotsionaalset, käitumuslikku kui ka tahtlikku aspekti ning nii füüsilist kui ka psühholoogilist agressiivset käitumist. (Kõiv 2001:10)

Kiusamine võib olla füüsiline või mittefüüsiline ning hõlmata ka vara kahjustamist.

- 1) Füüsiline kiusamine on kõige selgem kiusamise vorm ning esineb siis, kui inimene saab füüsiliselt kannatada kas hammustamise, jalaga või rusikaga löömise, kriimustamise, sülitamise, jala tahapanemise, juustest kiskumise või mõne teise füüsilise rünnaku läbi. Füüsilise kiusamise äärmuslikuks juhuks on kuritegelik käitumine, kus võetakse kasutusele ka relvad.
- 2) Mittefüüsiline kiusamine (mõnikord nimetatud ka sotsiaalseks agressiooniks) võib olla verbaalne või mitteverbaalne:
 - a) Verbaalne kiusamine. See on solvav telefonikõne, raha või esemete väljapressimine, hirmutamine või vägivallaga ähvardamine, sõimamine, rassistlikud märkused, narritamine, seksuaalse alltekstiga solvangus, mõnitamine ja julmade märkuste tegemine, laimu ning pahatahtlike kuulujuttude levitamine. (Sullivan, Cleary ja Sullivan 2004:5-6) Kiusamine võib alguse saada narrimisest, millel on kolm eesmärki. Narrimisega on võimalik välja selgitada isikud, kes sellega ühinevad ja kes seda toetavad. See ütleb kiusajale ka seda, milline on klassi ja kooli kogukonna suhtumine antud situatsiooni. Samuti omandab kiusaja teadmisi, kuidas sihtmärk kiusamisele reageerib. (Hamarus & Kaikkonen 2008:338) Kiusamine algab sageli seetõttu, et mõni õpilane või rühm hakkab kollektiivis võimu taotlema. Kiusajad valivad kellegi, kes nende arvates õpilaskultuuri ideaalidest ja väärtustest kõrvale kaldub. Pärast valiku tegemist hakatakse teda narrima ja pilkama. Näiteks nii, et esmalt on mõni õpilane paks ja siis on juba nõmedad tema riided ja lõpuks terve pere. Leitakse järjest uusi põhjuseid halvustada ja kiusatav kollektiivi heakskiidust ilma jätta. (Cacciatore & Koiso-Kanttila 2009:141)
 - b) Mitteverbaalne kiusamine. Mitteverbaalne kiusamine võib olla otsene või kaudne. Otsene mitteverbaalne kiusamine kaasneb verbaalse ja füüsilise kiusamisega. Selle alla kuuluvad ebaviisakad liigutused ja grimassid, mida sageli ei peetagi kiusamiseks, sest arvatakse, et see on kahjutu. Tegelikult on sellise käitumise eesmärgiks oma ülemvõimu näitamine ning kiusatava ähvardamine, et teda võidakse igal ajal endi hulgast välja heita. Kaudne kiusamine on manipuleeriv ning sageli salalik. Selleks võib olla tahtlik ning sageli süstemaatiline ignoreerimine, mittekaasamine ja tõrjumine, õelate kirjade (sageli anonüümsete) saatmine ja teiste õpilaste vaenule õhutamine. (Sullivan jt 2004:5-6) Vaikimine võib olla põhjuseks, miks isik satub kiusamise ohvriks, samas võib vaikimine olla ka kiusamise tagajärjeks. Kui isik tehakse n.-õ võõraks avaliku alandamisega või tema üle naermisega ning kui samal ajal tugevneb grupi sees soov olla ühesugune, siis ohver

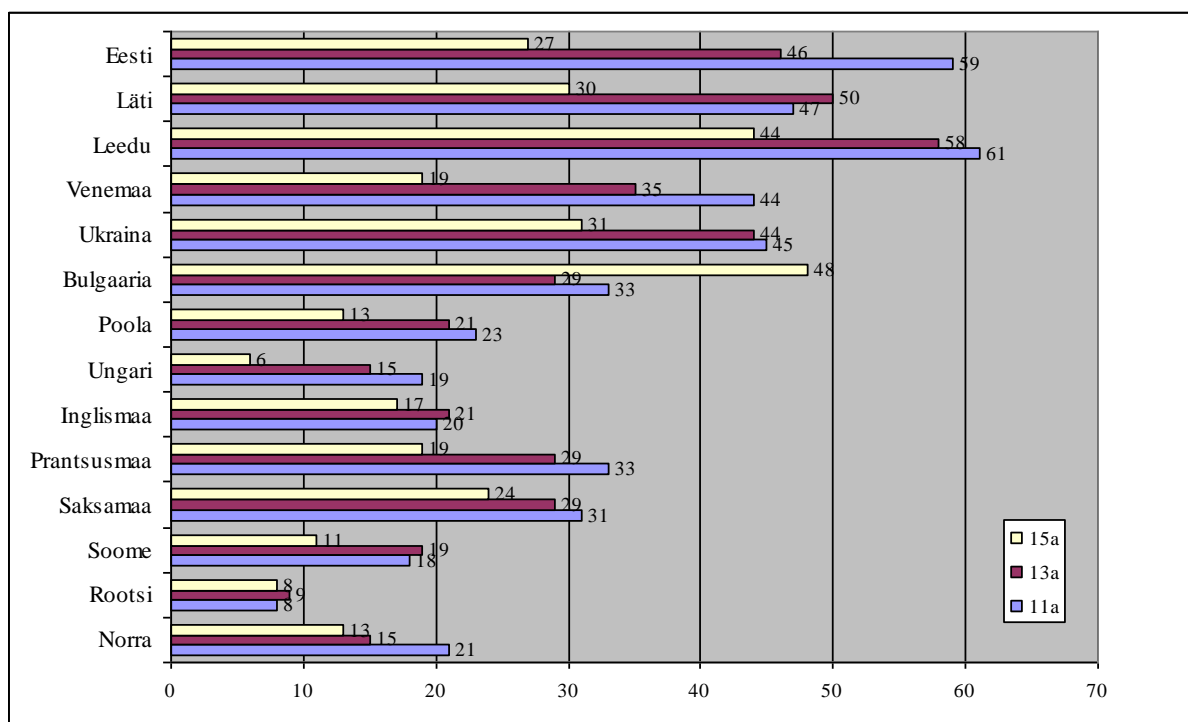
isoleeritakse seeläbi kogukonnast. (Hamarus & Kaikkonen 2008:339) Kiusamise alla kuulub ka isikute välja arvamine sotsiaalsetest gruppidest ja ühistegevustest, mistõttu isik tunneb ennast hüljatuna ja isoleerituna (Cornell & Mehta 2011:262). Vaimne vägivald ignoreerimise ja tõrjumise näol on laste arvates kõige raskem nimetatud vägivalda liik. Tõrjumist ja isoleerimist kirjeldatakse tegevusena, milles osalevad kõik ja see juhtub iseenesest, ilma omavahelise kokkuleppeta. (Strömpl, Selg, Soo, Šahverdov-Žarkovski 2007:27) Mitteverbaalse kiusamise alla kuulub ka elektrooniliste sidevahendite kaudu sõnumite edastamine, mida nimetatakse küberkiusamiseks (Sherer & Nickerson 2010: 217).

- 3) Vara kahjustamine. Siia kuuluvad riiete katkirebimine, raamatute lõhkumine, isiklike asjade hävitamine ning vargused. (Sullivan jt 2004:6)

Kiusamine võib olla üks ülalmainitud vormidest või nende kombinatsioon. Füüsiline ja psühholoogiline kiusamine on tihti omavahel korrelatsioonis ja psühholoogilise kiusamise ohver kannatab tihti ka füüsilise vägivalda tõttu. (Graham 2010:67) Tahtlik vägivald on keeruline nähtus ja selle põhiliseks tunnusjooneks on soov teisele ükskõik millisel viisil kannatusi tekitada, teda alandada ja hirmutada. Kas aset leiab otsene füüsiline või verbaalne rünnak või hoopis tõrjumine ja ignoreerimine sõltub ründajast ja ohvrast, nende suhetest ja jõuvahekorra, juuresviibijatest, teistest asjaosalistest, kohast jne. (Strömpl jt 2007:28)

2005.-2006. a viidi Maailma Terviseorganisatsiooni eestvedamisel läbi ulatuslik rahvusvaheline uuring, kus muuhulgas käsitleti ka koolivägivallaga seonduvat. Alaealiste käest küsiti, kui tihti on neid viimase paari kuu jooksul koolis kiusatud. Alljärgneval joonisel on riikide kaupa ära toodud tulemused ning selle koostamisel on lähtutud põhimõttest, et last oleks viimase paari kuu jooksul kiusatud koolis vähemalt kaks või kolm korda (vt joonis 1, lk 8). (Currie et al 2008:159-161)

Uuringu andmete põhjal selgus, et kõige enam satuvad koolikiusamise ohvriks lapsed endistest Idabloki maades, samas esineb Põhjamaades koolikiusamist oluliselt vähem. Üldiselt vanuse kasvades langeb erinevates riikides kiusatavate arv. Eestis on 11-aastaste ohvrite osakaal 59%, 13-aastastel 46% ja 15-aastastel 27%. Seega on koolikiusamine Eestis nooremas vanusegrupis laialt levinud nähtus.

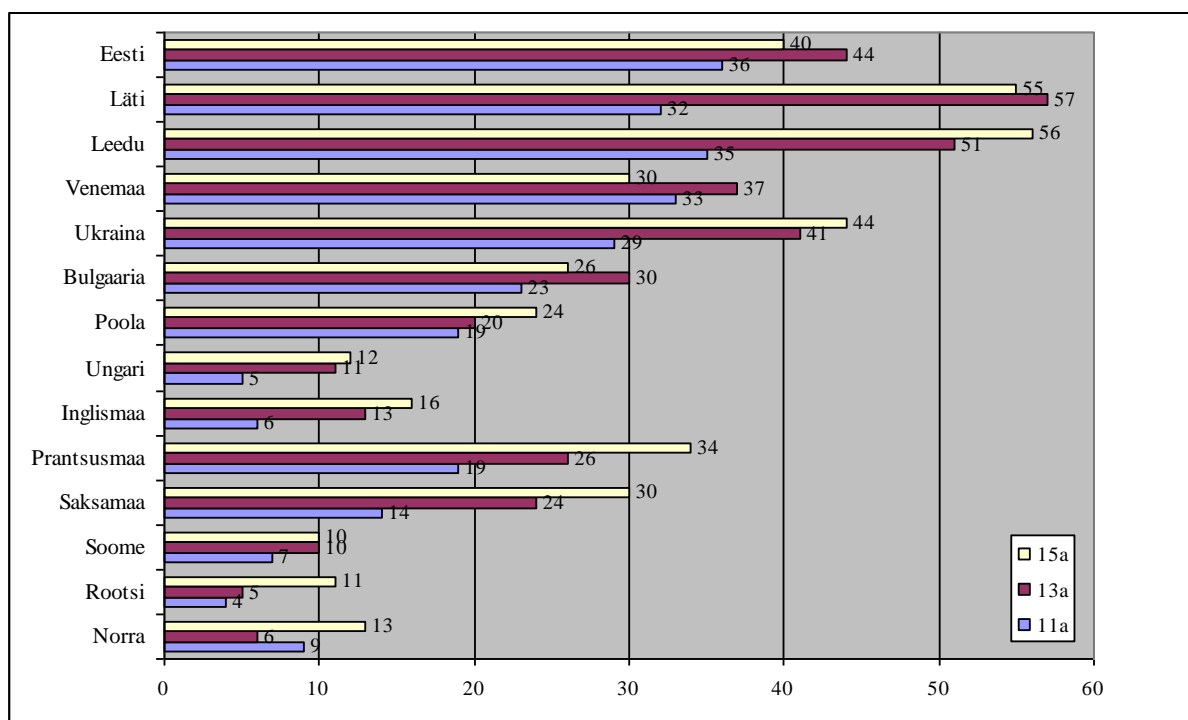

Joonis 1. Teismeliste osakaal (%), kes on viimase paari kuu jooksul sattunud koolikiusamise ohvriks vastajate elukohamaa ja vanuse järgi

(allikas: Currie et al 2008:159-161)

Viidatud uuringu raames küsiti õpilastelt, kui tihti nad on viimase paari kuu jooksul võtnud ise osa teiste õpilaste kiusamisest. Alljärgnevalt jooniselt (vt joonis 2, lk 9) on näha erinevate riikide lõikes antud küsitluse tulemused ning see näitab õpilaste osakaalu, kes on viimase paari kuu jooksul vähemalt kaks või kolm korda võtnud ise osa teiste õpilaste kiusamisest. (*ibid.* 163-165)

Uuringu kohaselt vanuse kasvades üldjuhul suureneb ka kiusajate osakaal, mis võib autori arvates osalt olla tingitud asjaolust, et vanemad õpilased julgevad rohkem tunnistada, et nad on ise kiusajateks. Võrreldes Põhjamaadega, on Eestis kiusajate hulk märkimisväärselt suurem – 11-aastaste seas 36%, 13-aastaste seas 44% ja 15-aastaste seas 40%, samas kui Põhjamaades jäävad nimetatud näitajad enamuses kümne piiresse. Uuringu põhjal saab seega väita, et koolikiusamine on Eestis probleemiks, sest mitte ainult ohvrid ei taju seda kõrgel määral, vaid ka kiusajad ise tunnistavad, et nad on kaasõpilaste suhtes vägivaldsed.

Joonis 2. Teismeliste osakaal (%), kes on viimase paari kuu jooksul võtnud osa koolikiusamisest vastajate elukohamaa ja vanuse järgi (allikas: Currie et al 2008:163-165)

Koolikiusamisega on 2006. a andmete põhjal kokku puutunud 24% lastest: 40% 12-13-aastastest poistest ja 30% 14-aastastest tüdrukutest. Koolikiusamine on probleemsem ja kõige aktuaalsem nooremate vanuserühmade puhul. Poiste ohvriks langemine väheneb vanuse kasvades järk-järgult. Tüdrukute puhul pole see tendents sama selge. 16-aastased tüdrukud teatasid isegi sagedamini koolivägivalla ohvriks langemisest kui 15-aastased. Siinkohal tuleb arvestada asjaolu, et tüdrukute seas on rohkem levinud vaimne vägivald. (Markina ja Šahverdov-Žarkovski 2007:18-19)

2001. a Eestis läbi viidud uurimistulemuste põhjal esines kõige enam:

- 1) togimist ja tõukamist ehk füüsilist vägivalda – 46,97% juhtudel,
- 2) narritamist või pilkamist – 39,57% juhtudel,
- 3) asjade äravõtmist või peitmist – 34,10% juhtudel,
- 4) asjade pildumist või lõhkumist ehk psühholoogilist vägivalda 22,77% juhtudel (Vaher 2002:42).

Kiusamine on teiste sundimine tegutsema, käituma ja tundma nii, nagu kiusaja ei tahaks, et neile endale samamoodi tehakse. Kiusamine on õpitud käitumise viis ja see ei ole juhuslik.

Kiusamine tähendab:

• julgust	→ nähakse	→ pealetükkivuses
• isiklik hirm	→ suunatakse	→ teiste hirmutamisse
• viha	→ asendatakse	→ agressiooniga
• isiklik saamatus	→ muudetakse	→ võimu kuritarvitamiseks
• nali	→ asendatakse	→ lõbu pärast haiget tegemisega
• isiklikud kannatused	→ muudetakse	→ teistele kannatuste põhjustamiseks
• kiusaja mängust	→ saab	→ ohvri õudusunenägu
• võimu	→ on	→ kuritarvitatud. (Rogers 2008:174)

Kiusamine toetub sageli pealtvaatajatele, kes ei tee selle takistamiseks midagi või hakkavad hoopis kiusajat toetama. Füüsiline ahistamine põhjustab sageli nähtavaid vigastusi, näiteks haavu ja siniseid plekke. Igasugune kiusamine põhjustab psühholoogilist või emotsionaalset kahju. Kui kahju pole otseselt nähtav, võibki jääda tunne, et midagi halba pole juhtunud. (Sullivan jt 2004:6) Kiusamiskäitumine laias tähenduses hõlmab mitte ainult kiusajat ja ohvrit, vaid palju laiemat ringi õpilasi. Kujundlikult öeldes on tegemist nagu näitemänguga teatrilaval, milles keskset osa mängivad kiusajad ja ohvrid, kuid oluline koht ja roll on ka publikul ehk kõrvalseisjatel. (Kõiv 2006:25) Ilma kõrvalseisjate positiivse sekkumiseta ei tule kiusamisel lõppu, ja samas, kiusamine saab jätkuda ainult siis, kui kõrvalseisjad seda lubavad. (Sullivan jt 2004:21)

1.2. Koolikiusamise ohvrid ja kiusamise tagajärjed

Koolis võib saada igäühest kiusatav. Kui kiusamine on juba alguse saanud, siis satuvad selle ohvriks kõige tõenäolisemalt need, kes on mingil moel teistest erinevad, kuid arvestades kiusamise juhuslikku ja ettearvamatut iseloomu, ei ole mitte keegi selle eest kaitstud. (Sullivan jt 2004:14) Kui kiusamiseprotsess käivitub, siis valivad kiusajad selle alguses kiusamise „märklauaks“ mitmeid potentsiaalseid ohvreid, kusjuures kui ohver on välja valitud, siis potentsiaalsete ohvrite arv väheneb (Kõiv 2006:44). Õpilaste vaheline võimuküsimus võib tuleneda suurusest, jõust, intelligentsusest, võimekusest ja sotsiaalsest staatusest (Cornell & Mehta 2011:262).

Sagedamini kiusatakse õpilasi, kellel on koolis vähe lähedasi sõpru, kes on tihti üksi või kellel on raske end oma kaaslaste hulgas maksma panna (Sharp ja Smith 2004:16). Ohvriks võivad langeda ka vaiksed ja tagasihoidlikud lapsed, samuti uued õpilased (Strömpl jt 2007:31). Ohvrid on väiksemad, nõrgemad, erinevad, nad on vähem võimekad (või võimetud) otseselt oma õigusi nõudma või end kaitsma. Ohvritel on madal enesehinnang või vähene sotsiaalne enesekindlus. (Rogers 2008:175) Mõned õpilased võivad kiusamist ise esile kutsuda ebasobiva käitumisega, näiteks mängu segades või tüüdates. Tihti on vähemusgrupid need, kelle kallal palju noritakse, sest enamasti näevad nad välja teistsugused, neil on erinevad väärtushinnangud ning nende keel, kombed ja toit on teistele võõrad. Rassistlik ahistamine on see, kus rassism ja ahistamine kokkusaavad. See on jõudemonstratsioon, mis hõlmab endas füüsilist või psühholoogilist kiusamist või ka mõlemat, et alandada ja tekitada kahju ja valu. Kõige levinum on rassistlike hüüdnimedega solvamine. (Sullivan jt 2004:15)

Teine suurem grupp, kes võib langeda koolikiusamise ohvriteks on erivajadustega õpilased. Kui lapsel on õppimisega raskusi, kiusatakse teda tõenäolisemalt kui teisi õpilasi. Eriti juhtub see keskmiste või kergete õpiraskustega õpilaste puhul. (Sharp ja Smith 2004:16) Üks mõnitamise ajendiks võib olla ka millegi poolest eriline nimi või on ohvril kõnehäire või defekt (Strömpl jt 2007:31). Erivajadustega lapsed torkavad kergesti silma nii klassiruumis, kui ka terves koolis, sest nende füüsiline või psüühiline erinevus (näiteks autism, pimedus või kurtus) on kõigile kohe nähtav. Need õpilased ei ole võimelised ennast kaitsma ja nad võivad ka ise käituda viisil, mis teeb nad sallimatute eakaaslaste rünnakute ohvriks. Sellised lapsed on tihti tõrjutud ja neid alandatakse ning naeruvääristatakse pidevalt. (Sullivan jt 2004:15-16)

Tänapäeva ühiskonnas on õpilased, kes identifitseerivad ennast geidena, lesbidena, biseksuaalidena või transseksuaalidena või keda kaaslased tajuvad loetletud isikutena, ebaoproportsionaalselt suurel määral kiusamise sihtmärgiks (Wallace 2011:736). Mõned õpilased nimetavad oma kergesti haavatavaid kaaslasi nimelt homoseksuaalideks (kuigi teavad, et tegemist on heteroseksuaalidega), seda lihtsalt selleks, et nende seksuaalset suundumust küsitavaks tehes neid alandada (Sullivan jt 2004:15-16). 80% geidest ja lesbidest on kogunud narritamist oma seksuaalse orientatsiooni arvel (Kõiv 2006:23). Autori arvates võib põhjuseid veel teisigi olla, mille pärast satutakse ohvriks: vaesus, ülekaalulisus, vanemate töötus, enda hügieen, ühe või mõlema vanema puudumine ja füüsiline inetus.

2006. a Eestis läbi viidud uuringu kohaselt vähenevad kiusamise kogemused vanuse kasvades. Ohvrite osakaal langeb oluliselt kaheksandas klassis ning püsib samal tasemel ka 9. klassi õpilaste seas (vt tabel 1).

Tabel 1. Koolikiusamise ohvrikogemus viimase 12 kuu jooksul respondentide hulgas soo ja klassi järgi (N, %, P-poisid, T-tüdrukud) (allikas: Strömpl jt 2007:72)

		7. klass			8. klass			9. klass		
		P	T	Koos	P	T	Koos	P	T	Koos
On ohver	N	100	81	181	44	49	93	55	43	98
	%	33,1	29,3	31,3	20	18,8	19,3	19,9	16	18
Ei ole ohver	N	202	195	397	176	212	388	221	225	446
	%	66,9	70,7	68,7	80	81,2	80,7	80,1	84	82

Koolikiusamine põhjustab lapsel mitmeid negatiivseid tagajärgi:

- Üksindus, kurbus, abitus. Lapsel on raske leida mõistlikku seletust sellele, miks teda kiusatakse.
- Hirm, alaväärsustunne, enesekriitilisus, valulävi alaneb.
- Teistest eemale hoidmine või omakorda teiste tõrjumine, sest ei usuta enam, et keegi tahaks temaga sõber olla.
- Hinded halvenevad, somaatilised ja psühhosomaatilised haigused sagenevad.
- Ohver muutub ka ise agressiivseks. (Vaher 2002:44)

Koolikiusamise tagajärjed on tavaliselt kahjustavad ja hävitavad. Kiusamise ohvrid kalduvad olema madalama enesehinnanguga, nad on ebakindlad, ärevad, ettevaatlikud, vaiksed ja ülitundlikud. Kiusamisega seotud inimestel on rohkem enesetapukunniseid. (Sullivan jt 2004:22) Autori arvates võib pikaajaline kiusamine mõjutada ka inimese psühholoogiat, mis avaldub ka siis, kui ohver on juba täiskasvanu. Neil võib olla tunne, et terve elu on nad ainult ohvrid ning nad ei suuda sellest kuidagi üle saada. Samuti ei suuda nad enam inimesi usaldada ja on väga enesestõmbunud.

Kiusamise skeem näitab, et iga eemaletõugatu satub otsekohe veel suuremasse ohtu, sest eraldatus eakaaslaste grupist üha suureneb ning koos sellega ka ohvri haavatavus (Sullivan jt 2004:15-16). Nad võivad saada traumasid (Sharp ja Smith 2004:13). Kiusamise ohvrid kannatavad suuremal määral ängistust, depressiooni ning neil ilmnevad sotsiaalsed ja emotsionaalsed probleemid (Cornell & Mehta 2011:261). Kannatades pidevat

väärkohtlemist, kaotavad nad tunde, et on midagi väärt, ja on pidevas depressioonis. Kui neid pidevalt kiusatakse, siis depressioon aina süveneb ning äärmuslikel juhtudel võivad pidevad rünnakud ja madal enesehinnang viia enesevigastamise või enesetapuni. Kui lapsi kiusatakse on nad pidevalt valvel, oodates järjekordset rünnakut ja püüdes seda vältida. Et selliseid rünnakuid vältida, võivad nad hakata koolist puuduma. (Sullivan jt 2004:19-20) Kroonilised kiusamise ohvrid võivad olla nii hirmul, et nad puuduvad koolist hoolimata sellest, mis tagajärgi see võib põhjustada (Graham 2010:67). Autori arvates öeldakse vanematele hommikul, et lähevad kooli, kuid tegelikult ootavad nad kusagil kodu lähedal ja jälgivad, et vanemad lahkuksid ja siis lähevad koju tagasi. Teine võimalus on, et minnakse linna peale aega veetma.

Enamik ohvritest ei räägi kiusamisest ei õpetajatele ega ka kellelegi kodus, kusjuures tendents, et kiusamisest ei räägita, süveneb vanuse kasvades (Kõiv 2006:38). Põhjused, miks inimesed kiusamisest ei räägi, võib olla mitmeid:

- Ohvrid kardavad veel kord haiget saada ja tunnevad hirmu kättemaksu ees.
- Kannatajad arvavad, et neid hakatakse veel rohkem tõrjuma ning loodavad salajas, et võivad vaikides kiusaja poolehoidu võita.
- Nad ei usu, et õpetajad suudavad midagi ära teha, et kiusamist peatada.
- Nad ei taha vanematele muret tekitada.
- Nad kardavad, et kui vanemad räägivad kiusamisest kooli juhtkonnale, muutub kiusamine veel hullemaks.
- Kaaslaste peale kaebamist peetakse ebaväärikaks teoks.
- Nad tunnevad end mõningal määral ise süüdi olevat. (Sullivan jt 2004:8)
- Nendel on tugev häbitunne.
- Kiusatav on muutunud kinniseks ja ta ei usalda kellelgi juhtunust rääkida. (Vaher 2002:46)
- Ohver usub, et kiusamisest teatamisel võidakse teda mitte uskuda (Rogers 2008:174).

Autori arvamuse kohaselt on ohvrite märkamisel suur roll kooli töötajatel. Kuigi vägivald võib olla varjatud, on siiski võimalik ohvri käitumise järgi aru saada, et ta kannatab koolikiusamise all. Oluline on siinkohal kõrvalseisjate soov ja oskus kiusamist tähele panna ja ära tunda.

1.3. Koolikiusamise toimepanijad

Kiusajad on nii poisid kui tüdrukud. Tavaliselt on kiusajad kiusatavatega samas klassis või paralleelklassides. Kui klassis on suuri vanusevahesid, siis on kiusajad tavaliselt oma ohvrist vanemad. Lapsed, kes kogevad vägivalda kodus või näevad oma vanemaid või õdesid-vendi teisi vägivaldselt kohtlemas, on tõenäolisemalt ka ise kiusajad. (Sharp ja Smith 2004:15) Poiste arv kiusajatena on võrreldes tüdrukutega suurem, poisid rakendavad rohkem füüsilist kiusamist, tüdrukud aga kaudset. Poisid kiusavad tavaliselt poisse ja harvemal juhul tüdrukuid. (Kõiv 2006:36)

Vägivalda kasutavad lapsed eelkõige oma „positsiooni“ tõstmiseks ja kinnistamiseks. Kusjuures enda staatuse saavutamine ja hoidmine toimub reeglina teiste staatuse nõrgendamise kaudu. (Strömpl jt 2007:28) Enamasti on kiusamise taga võimu kuritarvitamine ning soov hirmutada ja domineerida. Kui üks õpilane või rühm õpilasi on hakanud kiusama mõnda õpilast või õpilaste rühma, pruugib neil vaid ähvardavat nägu teha, et teistes taas hirmu tekitada. (Sharp ja Smith 2004:13) Kiusaja suurt võimuvajadust võib vaadata kui kompensatoorset mehhanismi, sest arvatavasti on mingis teises keskkonnas seda last maha surutud, tema tunnetega ja tema vajadustega ei ole piisavalt arvestatud (Vaher 2002:45).

Kiusajaid võib jagada kolme suuremasse gruppi:

- 1) Targad kiusajad. Targad kiusajad oskavad tihti oma ahistavat käitumist maskeerida, nad võivad olla populaarsed, hea õppeedukusega ning suurepärase suhtlejad. Tihti on neil võime koondada enda ümber inimesi, kes teevad kõike nende tahtmist mööda. Enamasti on nad egoistlikud ja enesekindlad. Peamine joon, mis muudab nad kiusajateks, on see, et nad ei suuda ennast asetada ohvri olukorda. Nad ei hooli sellest, kuidas ohver end tunneb ja mida läbi elab. Sellisel inimesel võib olla suur mõju nii õpetajate kui ka teiste õpilaste üle. Kõige raskem tarkade kiusajate puhul on nende äratundmine. (Sullivan jt 2004:17) Paljudel kiusajatel on klassis kõrgem staatus ja neil on rohkelt sõpru. Mõned kiusajad on oma klassikaaslaste seas üsna populaarsed, mis võib olla tingitud nende suhteliselt kõrgest enesehinnangust. Kaasõpilased võivad kiusajaid tajuda eriti toredatena, mis tähendab nii populaarsuse kui ka ihaldatud tunnuste olemasolu. (Graham 2010:66) Kiusajad võivad olla inividid, kellele kiusamine pakub lõbu seepärast, et nad seda suudavad. Paljud neist on sotsiaalselt intelligentsed ja omavad head situatsioonitaju: nende jaoks on kiusamine tore ajaviide. Oluline on ka

- manipulatsioonioskus ja -soov. (Cacciatore & Koiso-Kanttila 2009:141) Mõnikord on kiusajate liider tüdrukute seas ise üks klassi priimusest ja ta oskab kasutada äärmiselt rafineeritud kiusamise taktikat (Vaher 2002:43).
- 2) Mitte-nii-targad kiusajad. Mitte-nii-targad kiusajad on tihti alatud ja väiklased ning negatiivse ellusuhtumisega. Neil on sageli probleeme õppimisega ning nad suunavad oma viha inimestele, keda peavad endast nõrgemaiks. (Sullivan jt 2004:17-18) Madala akadeemilise tasemega õpilased kiusavad ise teise suurema tõenäosusega, kui nende akadeemiliselt edukad kaaslased (Gregory et al 2010:494). Kui neil endal verbaalsetest ja kollektiivis toimimise oskustest puudu jääb, siis pöörduvad nad vägivalda poole ning nende käsi on kerge tõusma ja kõvasti lööma (Cacciatore & Koiso-Kanttila 2009:141). Mõnikord muutuvad sellised kiusajad jõhkarditeks, vahel isegi pöördumatult. Kuid kogu nende viha ja ahistav käitumine teiste suhtes on suures osas nende madala enesehinnangu ja ebakindluse kompenseerimine. Nad on kogunud vaid ebaõnnestumist, eemaletõukamist ja tunnustuse puudumist. Erinevalt tarkadest kiusajatest, kes vanemaks saades teatud määral küpsevad ja muutuvad, on seda tüüpi kiusajate võimalused piiratud – nad ei suuda arenguga kaasas käia, kaotavad populaarsust, nad heidetakse kõrvale ning üsna tõenäoliselt langevad peagi koolist välja. (Sullivan jt 2004:17-18)
- 3) Kiusajaist ohvrid. Kiusajaist ohvrid on mõnes situatsioonis ise kiusajad, kuid teises jälle ohvrid. Nad ründavad endast nooremaid või väiksemaid, olles ise eakaaslaste või ka endast vanemate poolt sooritatud rünnakute ohvriks. Mõnikord juhtub, et koolis on nad kiusajad ja kodus ohvrid. (Sullivan jt 2004:18) Sageli on kiusajad ise haiget saanud lapsed, neid on väärkoheldud kas kodus või kuskil mujal. Paljudel on kodus probleemiks vanemate alkoholism või vägivaldsus. (Vaher 2002:45) Kiusajatest ohvritega on kõige raskem tegeleda, sest nad käituvad agressiivselt ja vastuvõetamatult nagu kiusajad ikka, kuid on samal ajal kaitsetud ja kergesti haavatavad. Olles ise kiusajatena halastamatud on raske neile ohvrina kaasa tunda. Neil on suur võimalus sattuda kuritegelikesse noortekampadesse ning nad ei ole suutelised looma positiivseid suhteid eakaaslastega. Sellised noorukid jätkavad üsna tõenäoliselt antisotsiaalset käitumist ka täiskasvanueas. (Sullivan jt 2004:18)

Autori hinnangul peaksid koolikiusamisele reageerivad isikud süvenema kiusaja tausta, et teda seeläbi efektiivsemal moel mõjutada.

2. POLITSEI TEGEVUS KOOLIVÄGIVALLA ESINEMISEL

Koolivägivallale reageerimisel on oluline välja selgitada, kellel lasub vastutus juhtumite lahendamise eest: vägivallaohvril endal, ohvri vanematel, klassijuhatajal, kaasõpilastel, kooli psühholoogil, sotsiaalpedagoogil, kooli direktoril, omavalitsuse sotsiaaltöötajal või politseil. Antud peatükis antakse ülevaade ennetustegevustest, millega soovitakse ära hoida vägivalla teket koolis. Peatüki teises pooles selgitatakse, kuidas on politseil võimalik mõjutada vägivallategude toimepanijaid, tuues välja karistamise ja mõjutamise seaduslikud vahendid.

2.1. Politseiline ennetustegevus

Eestis on riiklikul tasandil vastu võetud kriminaalpoliitika arengusuunad aastani 2018, kus on esmase eesmärgina välja toodud alaealiste kuritegevuse ennetamine. Alaealiste kuritegevuse ennetamine võimaldab ära hoida kuritegusid täiskasvanueas. (Kriminaalpoliitika ... 2010:1) Samuti on vastu võetud vägivalla vähendamise arengukava aastateks 2010-2014, mille kohaselt on üldiselt vägivalla vähendamiseks oluline:

- ennetada vägivalda, muutes selleks inimeste väärtushinnanguid, hoiakuid ning suhtumist vägivalda;
- vähendada võimalusi selliste olukordade tekkeks, mis soodustavad vägivalda;
- parandada vägivallaohvrите juurdepääsu abistavatele ja toetavatele teenustele;
- tagada kriminaaljustiitsüsteemi efektiivsem sekkumine vägivallakuritegudesse, vähendades seeläbi nii korduvat ohvriks langemist ja kurjategijate retsidiivsust (Vägivalla ... 2010: 3).

Politsei ülesandeks on lisaks süütegude tagajärgedega tegelemisele ka nende ennetamine. Politsei viib süüteoennetust läbi piirkondliku politseitöö raames ning sellega tegelevad peamiselt noorsoopolitseinikud, korraldades selleks ennetusalaseid loenguid ja ennetusprojekte. Alaealiste kuritegevuse vähendamise arengukavas aastateks 2007-2009 on märgitud, et politsei peab viima kuriteoennetuse raames ellu mitmesuguseid uimastiennetus- ja õiguskasvatussisuga projekte, korraldama avalikke esinemisi kogu õppeaasta jooksul nii koolides, kui ka suviti lastelaagrites. Kui projektid on suunatud valdavalt riskioludes elavatele lastele, siis avalikud esinemised peavad laste kõrval silmas ka pedagooge ja lapsevanemaid. Teemade valikul võetakse arvesse nii sihtrühma soove,

kui ka piirkonna õiguskorra analüüsi tulemusi ja riskitegureid. Kõikide vanusgruppide puhul tuleb käsitleda vägivalda teemasid. (Alaealiste ... 2006:25)

Politsei süüteoennetusliku tegevuse juhendist 26.01.2010. a nr 86 nähtub, et süütegude ennetamine on politsei sihikindel tegevus eesmärgiga vähendada süütegude soodustegureid ja põhjuseid, õigusvastase käitumise võimalusi ning raskendada kuritegude toimepanemist, tehes sealjuures koostööd elanikkonna ja koostööpartneritega. Samuti on eraldi mõistena välja toodud projekt – ajaliselt piiritletud, konkreetse probleemi lahendamisele ja riskirühma(de)le suunatud, eraldi rahastatav, politsei prioriteetsetest eesmärkidest lähtuv, koostööpartnerite ja/või politseiväliste rahastajatega ühiselt teostatav süüteoennetuslik tegevus. Juhendis on eraldi peatükis kajastatud projektipõhine tegevus ja nõuded projektidele. Samuti on välja toodud rahastamine, nimelt ennetusprojektide rahastamiseks planeeritakse politseiprefektuurides järgmiseks aastaks süüteoennetuseks eraldatud rahalistest vahenditest vähemalt 60%. Ülejäänud osa võib kulutada regionaalses või piirkondlikus ennetustegevuses kasutatavate abivahendite tsentraalsetes tellimustes osalemiseks ja ennetusürituste teostamiseks. (Politsei süüteoennetusliku tegevuse juhend, Politsei- ja Piirivalveameti 26.01.2010.a käskkiri nr 86)

Lääne Prefektuuris on välja antud Lääne Prefektuuri süüteoennetusliku projektitegevuse kord, mille kohaselt on projekt juriidilise või füüsilise isiku poolt ellukutsutud tegevuste kogum tulemuse saavutamiseks, mille realiseerimine on seotud tähtajalise ja rahalise piiranguga ning mille kulud kaetakse osaliselt või täielikult politseieelarvevälistest vahenditest, mille üheks partneriks on politsei. Prefektuur osaleb projektides: juhtpartnerina, vastutades kogu projekti juhtimise, rakendamise, osapoolte tegevuste koordineerimise ja projekti tulemuste saavutamise eest projekti kogumaksumuse ulatuses või partnerina, viies läbi projektis talle määratud tegevused ja vastutades proportsionaalselt tulemuste saavutamise eest projektis võetud kohustuste ulatuses. Antud korras on ära toodud projektides osalemise tingimused ja nende toetamine prefektuuri eelarvest. (Lääne Prefektuuri süüteoennetusliku projektitegevuse kord, Lääne Prefektuuri 01.10.2010 käskkiri nr 102)

Hea projekt ei tohi mõjutada negatiivselt elukvaliteeti ning peab vastama järgnevatele kriteeriumitele:

- projekt peab keskenduma igapäevasele kuritegevusele;
- probleemi lahendus peab olema kogukonnapõhine;

- projektil peavad olema mõõdetavad tulemused;
- projekti peab saama kasutada ka teistes organisatsioonides ja kogukondades;
- projekt peab sisaldama uuenduslikke elemente (Aromaa & Takala 2005:399).

Autori arvamuse kohaselt on politseil mitmeid viise koolikiusamise ennetamiseks. Noorsoopolitseinikud võivad koolides tutvustada nii õpilastele kui ka nende vanematele koolikiusamise teemat, andes ülevaate politseipoolsetest võimalustest teemaga tegelemisel, pöörates seejuures tähelepanu kiusajate edaspidisele mõjutamisele ja karistamisele. Samuti saab politsei läbi viia mitmeid erinevaid projekte (näiteks korraldada laagreid), mille raames saab õpetada alaealistele õiguskuulekat käitumist.

Politsei- ja Piirivalveameti 15.06.2010 käskkirjaga nr 265 on välja antud juhend, millega sätestatakse korrariikkumise toime pannud laste kohtlemise põhimõtted, infovahetuse korraldamine teiste lastega tegelevate asutuste ja organisatsioonidega ja lapse seadusliku esindajaga, kadunud või ohtu sattunud ja abi vajavate lastega tegelemise kord ning hädaohus olevate laste sotsiaalhoolekandeesutusele üleandmise kord, samuti täpsustatakse erinevates õigusaktides sätestatud laste kohtlemise põhimõtteid ja lastega teostatavate menetlustoimingute eritingimusi. (Korrariikkumise ... 2010:1) Nimetatud juhendis on ka ära toodud noorsoopolitseinike põhiülesanded ja kriminaalbüroode lastekaitseteenistuse või lastekaitse talituse ülesanded, kes menetlevad lastega seotud juhtumeid.

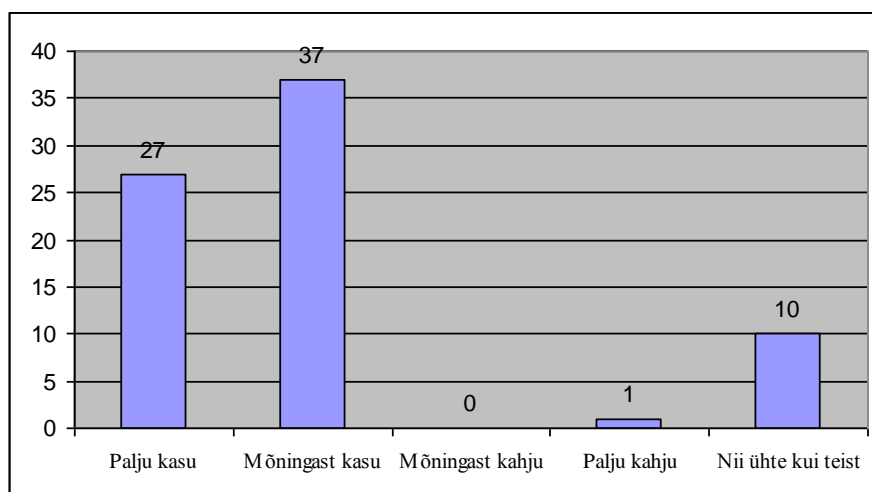
Noorsoopolitseinike põhiülesanneteks on: laste poolt toime pandavate süütegude ennetamine, tõkestamine ja avastamine; vanuse tõttu süüvõimetute laste toime pandud kuriteo tunnustega tegude menetlemine; laste toime pandud väärtegude menetlemine ning laste õiguste kaitsmine oma pädevuse piires. (Korrariikkumise ... 2010:3).

Noorsoopolitseinikud oma põhiülesannete täitmiseks:

- korraldavad ja osalevad laste poolt toime pandavate süütegude avastamisele, tõkestamisele ja ennetamisele suunatud tegevustes;
- analüüsivad ja üldistavad oma teenistuspiirkonnas laste süütegevuse olukorda ning teevad ettepanekuid töö paremaks korraldamiseks;
- tegelevad vastavalt asutusesiseselt määratud tööjaotuse ja tööaja korraldusele politseiasutusse toimetatud lastega;

- lahendavad teateid, mis käsitlevad laste toime pandud korrariikumisi v.a süüvõimeliste laste toime pandud kuritegude kohta esitatud avaldusi;
- osalevad laste esmasel tagaotsimises;
- menetlevad laste toime pandud väärtegusid ja vanuse tõttu süüvõimetute laste toime pandud kuriteotunnustega tegusid;
- koostöös kommunikatsioonibürooga osalevad laste korrariikumistega seonduvate probleemide selgitamisel ja ennetustegevuse meedias kajastamisel;
- teevad koostööd lastega tegelevate ametkondade ja politseiametnikega, vahetades teavet korrariikujate ja korrariikumisi soodustavate asjaolude kohta;
- osalevad laste korrariikumiste ennetamise, laste kaitse ja korrariikumistega tegelevate komisjonide töös;
- väljastavad teateid ja esildisi korrariikumisi toime pannud ja/või abi vajavate laste kohta kohaliku omavalitsuse sotsiaal- või lastekaitsetöötajatele LaKS §-s 59 ja SHS §-s 37 sätestatu põhjal. Muudele asutustele edastatakse andmeid isikuandmete kaitse seaduse järgi. (*ibid.*)

Eestis kooli direktorite, psühholoogide ja sotsiaalpedagoogide seas läbiviidud küsitluse tulemusest selgub, et enamik vastanuid olid koolivägivallajuhtumite lahendamisel politseiga kokku puutunud. Valdav enamus vastanuist leidis, et politsei kaasamisest oli olnud palju või mõningast kasu. Vaid üks vastanu leidis, et politsei kaasamine on toonud kaasa palju kahju ning kümne vastaja arvates on politseist olnud nii kasu kui kahju (vt joonis 3)

Joonis 3. Hinnangud politsei kaasamise mõju kohta (allikas: Salla 2010:17)

Politsei kaasamise kasu seisnes enim selles, et see mõjutab vägivallatsejat oma käitumist muutma. Positiivset mõju olukordade rahustamisele ja kooli sisekliimale tunnetati vähem –

ilmselt seetõttu, et politsei kooli jõudes on olukord niigi rahunemas. Küsimustikule vastanud olid politsei tegevusega rahul, sest mitte ükski küsitletu ei arvanud, et politsei osa koolivägivalla juhtumite lahendamisel tuleks vähendada. Enam kui pooled arvasid, et politseid tuleks kaasata senisest enam ning ülejäänud arvasid, et politsei kaasamisest piisab senisel tasemel. (*ibid.*)

Autori arvates ei ole koolides välja kujunenud ühtset praktikat, kuidas käituda, kui koolis pannakse toime õigurikkumine. Sellel võib olla mitmeid põhjuseid: ei soovita kooli näidata halvas valguses; pedagoogide puudumine, kes näeksid õigusrikkumisi või ei pöörata väikestele rikkumistele tähelepanu. Samas on koolides võimalik läbi viia koolitusi, mis õpetaksid kuidas peab koolivägivalla puhul käituma. Selliste süsteemsete koolitustega saab luua olukorra, kus kõigis Pärnumaa koolides tegutsetakse ühtemoodi nii ohvri kui ka vägivallatsejaga. Antud juhul tekiks ühtne praktika ning see väldib situatsioone, kus ühes koolis võetakse sama juhtumi osas vastu otsus, et piisab vaid vestlusest pedagoogiga, samas kui teises koolis tehakse avaldus politseile. Neid koolitusi läbi viies on politseinikel koostöö tõhustamiseks hea kaasata omaavalitsuste sotsiaaltöötajad, lastekaitsetöötajad ja samuti ohvriabi, kes samuti puutuvad selliste probleemidega oma töös kokku ning saaksid teemat käsitleda enda ameti vaatenurgast. Vajalik on ka vanemate osavõtt projektidest, et seeläbi ühtlustada kooli ja kodu nõudmisi ning ootusi laste käitumise suhtes.

2.2. Politsei reageerimine õigusrikkumise korral koolis

Autori hinnanguil peavad kõik alaealised, kes on koolis toime pannud mõne süüteo, aru saama, et sellele järgneb ka vastutus. Süütegudele tuleb koheselt ja otsustavalt reageerida. Süütegude lahendamisel on oluline toimepanija vanus kui ka tegu. Vanusest tulenevalt isik on isik kas süüvõimeline või süüvõimetu. Karistusseadustiku (KarS) § 33 kohaselt on isik süüvõimeline, kui ta on teo toimepanemise ajal süüdiv ja vähemalt neljateistaastane (Karistusseadustik 06.06.2001). Samuti on oluline, kas toimepandud tegu on karistatav või mitte. Kui isiku tegu on karistatav, tuleb leida, kas selles on kuriteo koosseis täidetud või vastab tegu väärteo koosseisule. Sellest tulenevalt tuleb valida ka menetlusliik ehk kas alustada tuleb kriminaal- või väärteomenetlust. Kriminaalpoliitika arengusuundades on välja toodud, et alaealise kurjategijatega seotud kriminaalasjade kiire menetlemine aitab vähendada noorte tulevase süütegevusi ning vähendab kriminaalmenetlusega alaealisele kaasnevaid võimalikke negatiivseid tagajärgi. Prokuratuuril ja politseil tuleb tagada, et

alaealiste kriminaalasjade kohtueelne menetlus ei kehtaks üldjuhul üle ühe kuu. (Kriminaalpoliitika ... 2010:2)

Kui isik on noorem kui 14-aastane, siis tema süütegusid lahendavad alaealiste komisjonid. Alaealiste komisjon on maavalitsuse, valla-, linna- või linnaosa valitsuse juures tegutsev komisjon, mille põhiülesandeks on oma haldusterritooriumil alaealistega tehtava kriminaalpreventiivse töö koordineerimine, samuti alaealistele õiguserikkujatele määratud mõjutusvahendite kohaldamise abil nende elu korraldamine ja alaealiste järelevalvetuse ning õiguserikkumisi soodustavate tegurite vähendamine. (Alaealiste komisjoni põhimääruse kinnitamine 22.09.1998). Alaealiste kuritegevuse vastane võitlus peab olema planeeritud, kooskõlastatud ja ellu viidud kohalike partnerlusliitude abil ning see peab hõlmama nii riiklike asutuste esindajaid: politseid, probatsiooni, lastekaitset, sotsiaaltööd, kohut, haridust, tööhõivet ja tervishoidu kui ka vabatahtlikke ja erasektorit. (United Nations... 1990; Recommendation of the ... 2003). Noore õigusrikkuja puhul on väga oluline kiire ja varajane koostöö politsei, alaealise seaduserikkuja vanema ja sotsiaaltöötaja vahel, et tagada nõustamine ja muud vajalikud teenused (Stevens, Kessler, Gladstone 2006:47). Alaealiste komisjonide tööst võtavad osa erinevate elukutsete esindajad (sealhulgas noorsoopolitseiametnikud), mistõttu on võimalik alaealisele kohaldada tema tegu ja tausta arvestav mõjutusvahend.

Kõik mõjutusvahendid, mida saab alaealiste puhul kasutada on kirja pandud alaealise mõjutusvahendite seaduses (AMVS).

Alaealisele võib kohaldada ühte või mitut järgmistest mõjutusvahenditest:

- hoiatus;
- koolikorralduslikud mõjutusvahendid
- vestlusele suunamine psühholoogi, narkoloogi, sotsiaaltöötaja või muu spetsialisti juurde;
- lepitamine;
- kohustus elada vanema, kasuvanema, eestkostja või perekonnas hooldaja juures või asenduskodus;
- üldkasulik töö;
- käendus;
- noorte- või sotsiaalprogrammides või rehabilitatsiooniteenuses või ravikuurides osalemine;

- kasvatus- eritingimusi vajavate õpilaste kooli suunamine.
(Alaealise mõjutusvahendite seadus 28.01.1998)

Neid mõjutusvahendeid kohaldatakse alaealisele:

- kes on nooremana kui neljateistaastasena toime pannud karistusseadustikus ettenähtud kuriteokoosseisule vastava õigusvastase teo;
- kes on nooremana kui neljateistaastasena toime pannud karistusseadustikus või muus seaduses ettenähtud väärteokoosseisule vastava õigusvastase teo;
- on koolikohustuslik, aga pole kandud ühegi kooli nimekirja või on ühe õppeveerandi jooksul mõjuva põhjuseta puudunud enam kui 20 protsendist õppetundidest;
- neljateist- kuni kaheksateistaastasena toime pannud karistusseadustikus ettenähtud kuriteo, kuid prokurör või kohus on leidnud, et isikut saab mõjutada karistust või karistusseadustiku §-s 87 ettenähtud mõjutusvahendit kohaldamata ja kriminaalmenetlus on tema suhtes lõpetatud;
- neljateist- kuni kaheksateistaastasena toime pannud karistusseadustikus või muus seaduses ettenähtud väärteo, kuid kohtuväline menetleja on leidnud, et isikut saab mõjutada karistust kohaldamata, või kohus on leidnud, et isikut saab mõjutada karistust või karistusseadustiku §-s 87 ettenähtud mõjutusvahendit kohaldamata ja väärteomenetlus on tema suhtes lõpetatud.(Alaealise.. 28.01.1998).

Seega saab mõjutusvahendeid kohaldada alaealistele koolikiusajatele, kui ka kiusamise ohvritele, kes on näiteks seetõttu hakanud koolikohustust eirama.

3. UURIMISTULEMUSTE ANALÜÜS

Antud peatükis antakse ülevaade uurimismeetoditest ja uurimuse valimist. Samuti on teises alapeatükis välja toodud uurimistulemused, mis viidi läbi neljas Pärnumaa koolis ning nende tulemuste analüüs. Kolmandas alapeatükis on ekspertintervjuude kokkuvõte.

3.1. Uurimismeetod ja valim

Uurimusmaterjali kogumisel lähtuti triangulatsioonist, mis tähendab erinevatest allikatest ja erinevate meetoditega saadud andmete kasutamist (Creswell 2003:196). Töös juhendatakse meetoditriangulatsioonist, mis on mitme meetodi kombineerimine ühes ja samas uurimuses (Neuman 2003:139), milleks kasutati kvantitatiivset ankeetküsitlust ja kvalitatiivset struktureeritud intervjuud.

Autori poolt koostatud ankeet koosneb 16 küsimusest (vt lisa 1) ning aitab koguda andmeid vastajate käitumise, praktiliste kogemuste ning teadmiste kohta. Ankeet on jagatud kolme plokki:

- koolivägivalla esinemise plokk (küsimused 1-3), mis keskendub sellele, kui palju on õpilased ise pealt näinud koolivägivalda, kui palju ise ohver ja kiusaja olnud;
- sekkumise plokk (küsimused 2-10), mis sisaldab koolivägivallale reageerimisega seonduvat;
- politsei plokk (küsimused 11-16), mis hõlmab politsei poolset sekkumist koolikiusamiste juhtumitesse ning koolivägivalla ennetust.

Küsimused 1-10 on valikvastustega, et ankeedi täitjatel oleks etteantud vastusevariantidele vahel lihtsam valida. Küsimused 11-16 on avatud, et respondendid selgitaksid enda seisukohti ja avaldaksid arvamust.

Ankeetküsitlus viidi läbi neljas Pärnumaa koolis, millest kolm olid maapiirkonnas asuvad koolid ja üks oli Pärnu linna kool. Erinevatest piirkondadest valiti koolid põhjusega, et välja selgitada, kas linna ja maa koolide õpilastel on koolivägivallaga kokku puutumisel sarnased kogemused ning kas koolivägivalla esinemise korral on erinevusi sellele reageerimisel ja sekkumisel. Küsitleti kaheksanda klassi õpilasi (vanuses 14 kuni 16

aastat), sest eelpool toodud statistilistest andmetest tulenevalt, on suur osa sellisesse vanusesse jõudnud õpilastest oma kooliaja vältel koolivägivallaga kokku puutunud.

Küsitluse läbiviimiseks kontakteerus töö autor nõusoleku saamiseks koolide direktorite või õppealajuhatajatega. Esialgu oli planeeritud küsitlus läbi viia kahes linna koolis, kuid kõik koolid, kelle poole pöördui ei olnud nõus ankeetidele vastama. Sagedasemaks põhjenduseks toodi õpilaste töökoormust ning kooli juhtkond, ei soovinud näidata oma kooli halvas valguses. Koolides, kus töö autor anketeerimise läbi viis, lepiti kokku kooli esindajaga, et koolid kajastatakse antud lõputöös anonüümsetena.

Ankeete jagati paberkandjal välja kokku 121. Valimi moodustasid Pärnumaa nelja kooli 8-ndate klasside õpilased, kes küsitluse ajal koolis olid ning küsimustele vastati anonüümselt. Maakooli poisse vastas kokku 26 ja tüdrukuid 16 ning linna koolipoisse 43 ja tüdrukuid 36 (vt. tabel 2).

Tabel 2. Valimi andmed

Küsimustele vastanud isikud	Vastanud	Osakaal
Linnakooli poisid	43	62,3%
Linnakooli tüdrukud	36	69,2%
Maakooli poisid	26	37,7%
Maakooli tüdrukud	16	30,8%
Poisid kokku	69	57%
Tüdrukud kokku	52	43%
Kõik kokku	121	100%

Ankeetküsitlust analüüsitakse statistilisel meetodil, milleks kanti vastused Microsoft Exel tabelitesse ning arvutati välja vastanute osakaal.

Samuti koguti andmeid kvalitatiivse struktureeritud ekspertintervjuu abi. Töö autor intervjueris Pärnu linna noorsoopolitseinikke ja samuti nende valdade noorsoopolitseinike, kus koolivägivalla uurimus läbi viidi. Autori soov oli intervjuerida viite ametnikku, aga ühe ametnikuga ei olnud vaatamata korduvatele kontakteerumistele võimalik sobivat aega kokkuleppida, sest segavaks faktoriks oli ametniku tihe töögraafik ja suur töökoormus. Intervjuu koosnes kümnest küsimusest ja intervjuuga sooviti teada saada: milline on koostöö koolidega, milliseid loenguid koolis läbi viiakse, kuidas lahendatakse koolis tekkinud probleeme, millised on politsei võimalused ennetamiseks ja kes peaks tegelema koolivägivalla ennetamise ja lahendamise. Ekspertintervjuusid

analüüsitakse tematiseerimise teel. Mõned intervjuueeritavad ei soovinud oma nime avalikustada ja seetõttu leppis töö autor kõigiga kokku, et intervjuusid kasutatakse anonüümsetena ning neile on pandud leppenimed: ametnik 1, ametnik 2, ametnik 3 ja ametnik 4.

Uurimuse eetiline aspekt. Uurimusest osavõtt põhines vaba tahte alusel ning osalejatele tagati anonüümsus. Ankeetküsitluses oli lühike sissejuhatav osa, kus oli märgitud uurija nimi, lahti seletatud koolivägivalla liigid ning õppeasutus, kus kõrgharidus omandatakse. Töö kirjutamisel on arvestatud uurija eetilisi tõekspidamisi ning uuritavate inimvääriskust. Materjali kogumisega seotud eetilised probleemid nagu anonüümsuse tagamine, usaldusväarsuse tagamine, konfidentsiaalsus ning materjali talletamine, on samuti täidetud. Järelduste tegemisel on püütud esitada faktidel põhinevaid tulemusi.

3.2. Ankeetküsitluse tulemused

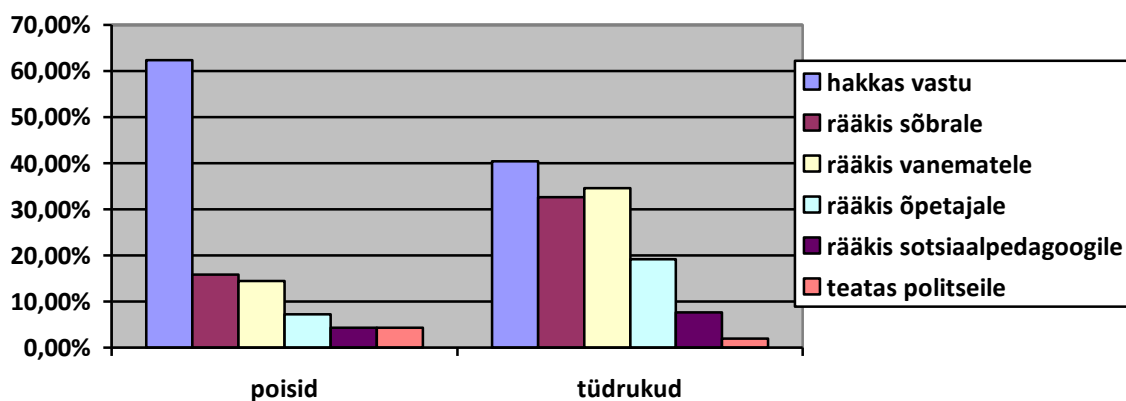
Füüsiline vägivald. Küsimustikuga selgitati välja, kui palju on kooli õpilased ise kokkupuutunud koolivägivallaga, olles nii kannataja kui ka vägivallatseja. Kogu valimist oli 85,5% poistest näinud, kuidas kedagi togiti või tõugati, sama teo ohver oli olnud 40,6% vastanuist, ise oli vägivallatseja rollis olnud, 49,3% vastanuist. Tüdrukute vastavad näitajad olid: 88,5%, 21,2% ja 19,2%. Kõigist vastajatest ei olnud füüsilise vägivalla ohvriks langenud 5,8% poistest ja 11,5% tüdrukutest. Sellest tulenevalt võib arvata, et koolivägivallaga on ühel või teisel viisil kokku puutunud enamus koolides vastanutest noored, kelle koolis see uurimus läbi viidi. Kui autor uuris, kuidas sekkub koolipersonal füüsilisse kiusamisse, siis sellele küsimusele ei vastanud 1 õpilane (vt tabel 3).

Tabel 3. Koolipersonali sekkumine füüsilise vägivalla korral

	Maa- poisid	Maa- tüdrukud	Linna- poisid	Linna- tüdrukud	Poisid Kokku	Tüdrukud kokku
ei võta midagi ette, vaatavad pealt	3,8%	-	16,3%	8,3%	11,6%	5,8%
keeravad selja ja teevad näo, et ei näinud	-	12,5%	18,6%	19,4%	11,6%	17,3%
teatavad vanematele	30,8%	37,5%	32,6%	27,8%	31,9%	30,8%
lahutavad kiusajad ja noomivad neid	80,8%	81,3%	69,8%	97,2%	73,9%	92,3%
teatavad politseile	7,7%	-	9,3%	5,6%	8,7%	3,8%
saadavad direktori, psühholoogi, sotsiaal- pedagoogi või õppealajuhataja juurde	69,2%	81,3%	55,8%	66,7%	60,9%	71,1%
ei vastanud	-	-	2,3%	-	1,4%	-

Antud vastuste põhjal võib järeldada, et kõikides koolides sekkub koolipersonal kiusamise juhtumite puhul suhteliselt võrdselt. Peamiseks sekkumise viisiks nii maa-, kui linnakoolides on kiusajate lahutamine ja nende noomimine. Maakoolides arvab nii 80,8% poistest ja 81,3% tüdrukutest, linna kooliõpilastest vastavalt 69,8% ja 97,2%. Suurem erinevus on koolipersonali reageerimata jätmistest linna koolis on juhtumeid rohkem, kus personal ei võta midagi ette ja vaatab pealt. Nii arvas 16,3% linna kooli poistest maal seevastu 3,8% poistest. Selle probleemi põhjuseid võib olla mitu, autori arvates võib olla selles, et linnakoolides on õpilasi tunduvalt rohkem, kui maakoolides. Koolipersonal aga ei suuda suures koolis kõike kontrollida ja kõike toimuvat tähelepanna. Samas oli linna koolis tööle võetud turvamees, kes all fuajees korda hoidis ja selle eest vastutas. Samas arvestades kooli ruume ja pinda, ei ole see piisav. Maakoolidel seda ei olnud, ning seal hoidsid korda õpetajad. Antud vastuste puhul võib samuti järeldada seda, et enamik kiusamise juhtumeid lõppeb personali sekkumise ja kiusajate noomimisega. 92,3% kõigi vastanud tüdrukute arvates lahutatakse kiusajad ja noomitakse neid ning hilisemale jutuajamisele saadetakse 71,1%. Samas poiste arvamus antud küsimuse puhul on aga 73,9% ning jutuajamisele saadetakse 60,9%.

Noortelt uuriti ka, mida nad on ise ettevõtnud, kui neid füüsiliselt kiusati. Kõigist vastanutest, ei võtnud poisid füüsilise vägivalla ohvriks langemise puhul midagi ette 8,7% ja tüdrukutest 9,6% (vt joonis 4).

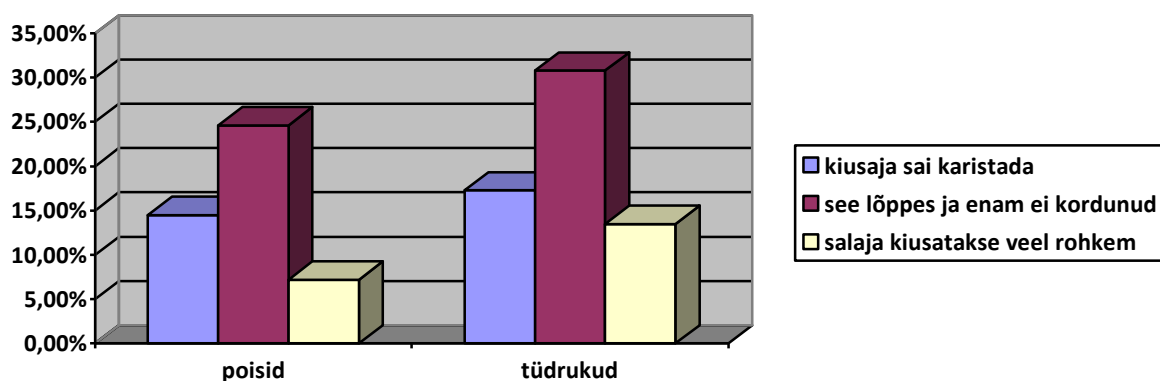

Joonis 4. Õpilaste käitumine füüsilise vägivalla korral

Antud vastuste puhul võib järeldada, et enamus füüsilisest kiusamisest, mille ohver on poiss, ei saa keegi teada ja lahendada proovitakse seda omavahel. Samuti ei soovi poisid sellest õpetajatele, kooli sotsiaalpedagoogile ega politseile teatada. Pigem räägitakse antud probleemist sõbrale kui vanematele. Tüdrukud seevastu aga räägivad ohvriks langemise

puhul rohkem vanematele kui sõbrale ja õpetajatele ning muule kooli personalile. Mõlema vastanute grupi puhul on sarnasus politseile teatamise kohta. Poistest teatab politseisse ohvriks langemise puhul 4,3% vastanuist ja tüdrukutest ainult 1,9%. Põhjuseid, miks politseisse ei teatata võib olla palju. Autori hinnangul enamus vastanutest võib olla ei julge seda teha kartuses, et hiljem kiusatakse salaja veel rohkem ning enam mitte füüsiliselt, vaid sõnaliselt ja mittesõnaliselt. Samuti võidakse olla arvamusel, et politsei ei saa antud juhtumi puhul midagi teha ja pärast ollakse ise politsei huviorbiidis. Ilmselt ollakse harjunud ka ise probleemi lahendama ning pigem räägitakse sellest inimesele, kellega on igapäevaselt rohkem kokkupuuteid. Autori hinnangul on füüsilise vägivalla esinemise korral õige pöörduda politsei poole. Vastasel juhul võib kiusajal tekkida karistamatuse tunne ja samuti annab see politseile hea põhjuse külastada seda klassi, kus probleem esineb ning pidada seal koolikiusamise teemaline loeng. Autor on arvamusel, et osadel õpilastel puudub arusaam, mida tähendab füüsiline koolivägivald ja nad ei ole teadlikud, et neid võib selle eest kriminaalvastutusele võtta.

Küsimustikuga sooviti ka teada saada, millised olid tagajärjed, kui õpilased olid sellest teost kellelegi rääkinud või sellele vastu hakanud. Antud küsimusele ei vastanud 27,5% poistest ja 38,5% tüdrukutest. 23,2% vastanud poiste arvates ei muutnud see midagi, kui nad sellest kellelegi rääkisid ning tüdrukutest oli samal arvamusel 9,6% vastanuist (vt joonis 5).

Joonis 5. Lahendus füüsilisele vägivallale reageerimisel õpilaste arvates

24,6% vastanud poistest ja 30,8% tüdrukutest arvas, et sellest kellelegi rääkimine lõpetas kiusamise ja see enam ei kordunud. 7,2% vastanud poistest ja 13,5% tüdrukutest vastu hakkamine või rääkimine ei aidanud ja neid salaja kiusatakse veel rohkem. 14,5% poistest ja 17,3% tüdrukutest vastas, et kiusaja sai karistada. Töö autorile ei ole teada, kes kiusajale

karistuse määras ja milline see karistus oli. Autori hinnangul on seega füüsilisele koolivägivallale reageerimisel pigem positiivne mõju.

Sõnaline vägivald. Kellegi norimist või mõnitamist ehk sõnalist vägivalda oli pealt näinud 97,1% vastanud poistest ja 100% vastanud tüdrukutest. Ise sama käitumise ohver oli olnud 66,7% poistest ja 59,6% tüdrukutest. 5,8% tüdrukutest ja poistest vastas, et nad ei ole antud vägivalla liigi ohvriks langenud. Samas panid, sellise teo kellegi teise suhtes toime 68,1% poistest ja 57,7% tüdrukutest.

Õpilastelt uuriti, kuidas sekkuvad õpetajad ja teised koolitöötajad antud vägivalla liigi esinemisel koolis. 4,7% linnakoolis õppivatest poistest vastas antud küsimusele, et õpetajad ei tea sellest midagi (vt tabel 4). Ning antud küsimusele ei vastanud 1,9% kõigist tüdrukutest.

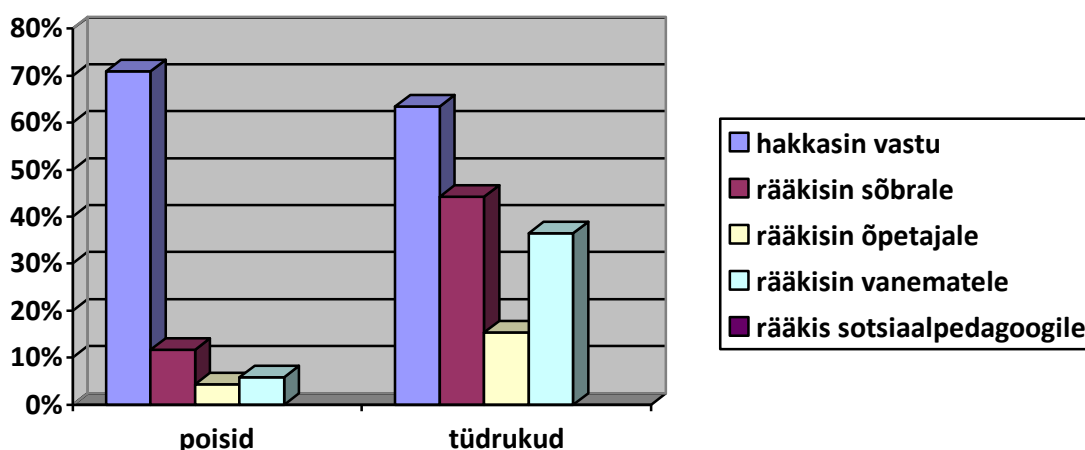
Tabel 4. Koolipersonali sekkumine sõnalise vägivalla korral

	Maa- poisid	Maa - tüdrukud	Linna - poisid	Linna- tüdrukud	Poisid Kokku	Tüdrukud kokku
ei võta midagi ette, vaatavad pealt	3,8%	12,5%	14%	27,8%	10,1%	23,1%
keeravad selja ja teevad näo, et ei näinud	7,7%	6,3%	18,6%	25%	14,5%	19,2%
teatavad vanematele	15,4%	25%	27,9%	13,9%	23,2%	17,3%
lahutavad kiusajad ja noomivad neid	76,9%	62,5%	60,5%	69,4%	66,7%	67,3%
teatavad politseile	3,8%	-	4,7%	2,8%	4,3%	1,9%
saadavad direktori, psühholoogi, sotsiaal- pedagoogi või õppealajuhataja juurde	30,8%	56,3%	27,9%	25%	29%	34,6%
õpetajad ei tea sellest probleemist	-	-	4,7%	-	2,9%	-

Sõnalise koolivägivalla esinemisel käituvad õpetajad sarnaselt nagu füüsilise vägivalla puhulgi. Peamine sekkumine on kiusajate lahutamine ja nende noomimine. Suurem erinevus tuleb maa (6,3%) ja linna (25%) koolides õppivate tüdrukute vastustest, kus õpilaste arvates õpetajad keeravad selja ja teevad näo, et ei näinud kiusamist. Samas on 23,1% kõigi tüdrukute arvamus, et õpetajad vaatavad kiusamist pealt ega võta midagi ette. Kõigist vastanud poistest arvab samamoodi ainult 10,1%. Autor on seisukohal, et õpetajad ei sekku sellepärast, et neil võib olla arusaam, et nemad ei saa seda probleemi ise kuidagi lahendada või ei jõua nad oma töökoormuse kõrvalt kõikide juhtumitega tegeleda. Järelikult tuleb rohkem pöörata tähelepanu ka koolis esinevale sõnalisele vägivallale ning vajadusel tuleks kaasata juhtumite lahendamisel ning ennetamisel ka politseid.

Sarnaselt füüsilise kiusamise puhul soovis autor teada, mida on õpilased teinud või kellele teatanud, kui on sõnalise vägivalla ohvriks sattunud. Sõnalise vägivalla esinemise korral ei

võtnud antud probleemiga ette 15,9% poistest ja 11,5% tüdrukutest. Tüdrukutest vaid 1,9% vastanutest rääkis kiusajaga ja proovis teada saada, miks kiusaja niimoodi käitub. Poistest ei proovinud kiusaja põhjuseid välja selgitada keegi. Samuti ei olnud keegi sõnalise vägivalla ohvriks langenutest teavitanud politseid. Kuigi kõigist vastajatest 42% poistest ja 59,6% tüdrukutest, pidas vajalikuks politseid teavitada vaimsest vägivallast. Samuti ei vastanud antud küsimusele 5,8% poistest ja 9,6% tüdrukutest. Sõnalise vägivalla esinemise korral vaid 3,8 % tüdrukutest rääkis sellest sotsiaalpedagoogile või psühholoogile (vt joonis 6).

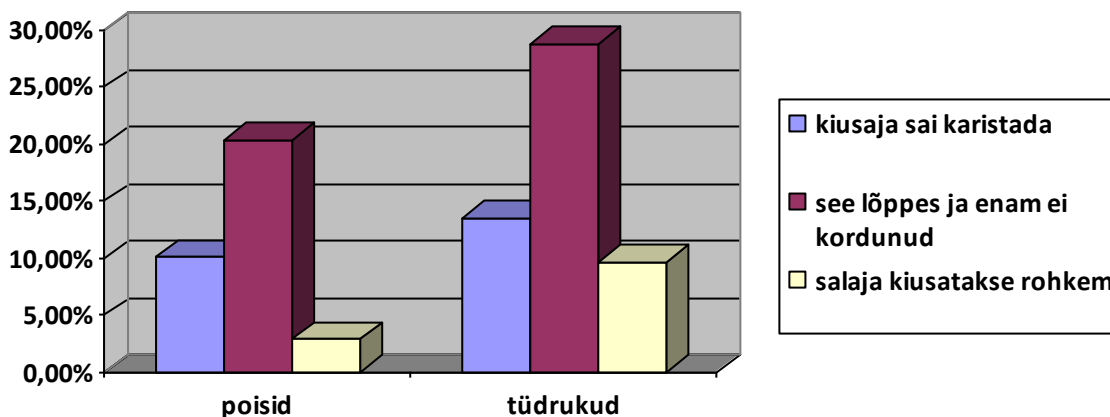

Joonis 6. Sõnalise vägivalla korral õpilaste käitumine

Samuti saab vastustest järeldada, et poisid, kes langevad sõnalise koolivägivalla ohvriks, ei soovi sellest kellelegi rääkida. Seda probleemi proovivad nad lahendada vastu hakkamisega (71%). Kõige rohkem 11,6% vastanud poistest räägivad sellest oma sõbrale, 5,8% räägib sellest vanematele ja vaid 4,3% õpetajatele. Tüdrukud proovivad sarnaselt poistele sama probleemi lahendada kiusajale vastu hakkamisega 63,5%. Erinevalt poistest räägivad sõnalisest vägivallast tüdrukud oma sõbraga 44,2% või siis vanematega 36,5%. Nii nagu poiste puhul räägivad tüdrukud õpetajatele sellest tunduvalt vähem. 15,4% vastanud tüdrukutest rääkis sellest õpetajatele. Autori hinnangul ei räägita sõnalisest vägivallast põhjusel, et õpetajad ei saa sellise probleemi puhul midagi teha ja nad on vaimse vägivallaga harjunud. Põhjuseks võib olla ka tõik, et noored ei teagi, et selline norimine ja mõnitamine on mõni vägivallaliik. Oma muresid kurdetakse pigem nendele, kes nende arust neid rohkem usuvad ja saavad rohkem toeks olla ja nõu anda.

Töö autor soovis ka teada saada, et millised olid tagajärjed, kui õpilased olid sellest teost kellelegi rääkinud või sellele vastu hakanud. Antud küsimusele ei vastanud 29% poistest ja

17,3% tüdrukutest. Sõnalisest vägivallast rääkimisel ei muutunud 40,6% poiste arvates midagi ning tüdrukutest oli sama meelt 30,8%. 20,3% poistest ja 28,8% tüdrukutest vastas, et kui nad olid sõnalisest vägivallast kellelegi rääkinud, siis kiusamine lõppes ja enam ei kordunud (vt joonis 7).

Joonis 7. Lahendus sõnalisele vägivallale reageerimise korral õpilaste arvates

Salaja kiusati rohkem 2,9% poisse ja 9,6% tüdrukuid. 10,1% poistest ja 13,5% tüdrukutest arvas, et kiusaja sai karistada. Töö autorile ei ole teada, kes kiusajale karistuse määras ja milline see karistus oli. Autori hinnangul on seega sõnalisele koolivägivallale reageerimisel pigem positiivne mõju.

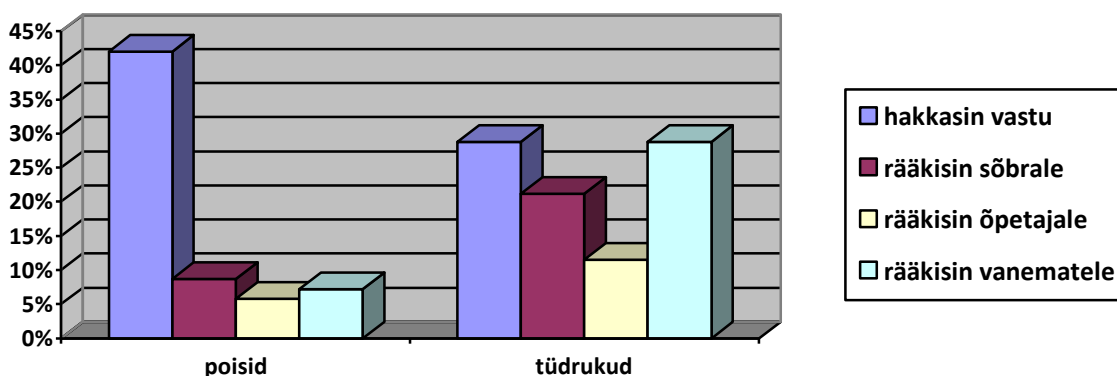
Mittesõnaline vägivald. Kellegi suunas ebaviisakate liigutuste ja grimasside tegemist ehk mitteverbaalset kiusamist olid pealt näinud 59,4% poistest ja 75% tüdrukutest. Kellegi eiramist nägi 46,4% poistest ja 78,8% tüdrukutest. 26,1%- le poistest on tehtud ebaviisakaid liigutusi ja grimasse ning 8,7% on eiratud. Tüdrukute puhul on ebaviisakaid grimasse ja liigutusi tehtud 36,5%-le vastanutest ja eiratud 32,7%. Samas ise kedagi eiranud on 34,8% poistest ja 38,5% tüdrukutest ning ebaviisakaid liigutusi ja grimasse teinud 26,1% poistest ja 32,7% tüdrukutest. Kõigist vastanutest 7,2% poistest ja 15,4% tüdrukutest ei ole antud vägivallaliigi ohvriks sattunud. Samuti jättis vastamata antud küsimusele 20,3% poistest ja 21,2% tüdrukutest. Kui vastanutelt uuriti, kuidas koolipersonal antud probleemi sekkub, siis 4,3% poistest ja 1,9% tüdrukutest arvas, et õpetajad ei tea selle probleemi esinemisest koolis (vt tabel 5, lk 31). Nimetatud vägivallaliiki on kõige raskem tuvastada ja see võib olla põhjuseks, miks õpilased on arvamusel, et õpetajad ei tea selle probleemi esinemisest koolis.

Tabel 5. Koolipersonali sekkumine mitteverbaalse vägivalla korral

	Maa- poisid	Maa- tüdrukud	Linna- poisid	Linna- tüdrukud	Poisid kokku	Tüdrukud kokku
ei võta midagi ette, vaatavad pealt	3,8%	12,5%	16,3%	27,8%	11,6%	23,1%
keeravad selja ja teevad näo, et ei näinud	3,8%	12,5%	18,6%	13,9%	13%	13,5%
teatavad vanematele	34,6%	37,5%	37,2%	33,3%	36,2%	34,6%
lahutavad kiusajad ja noomivad neid	46,2%	56,3%	48,8%	50%	47,8%	52%
teatavad politseile	-	-	11,6%	2,8%	7,2%	1,9%
saadavad direktori, psühholoogi, sotsiaal- pedagoogi või õppealajuhataja juurde	42,3%	56,3%	20,9%	38,9%	29%	48,1%
õpetajad ei tea antud probleemist	-	-	7%	2,8%	4,3%	1,9%

Mittesõnalise kiusamise puhul käituvad õpilaste arvates õpetajad peamiselt nagu teistegi vägivallaliikide puhulgi, kiusajate lahutamise ja noomimisega. Nii arvas 47,8% poistest ja 52% tüdrukutest. Suurem erinevus ilmneb, kui võrrelda maa ja linna koolide õpilaste arvamusi kiusaja saatmisega koolipersonali jutule või teatamisega politseisse. Maa kooli õpilaste arvates ei teatata mittesõnalisest kiusamisest politseid. Linna koolis õppivatest vastanutest 11,6% poistest ja 2,8% tüdrukutest arvab, et õpetajad annavad sellest politseile teada. 56,3% maa kooli tüdrukutest arvab, et kiusaja saadetakse koolipersonali jutule, samal arvamusel on vaid 38,9% linna kooli tüdrukutest. 16,3% linna kooli poistest vastas, et õpetajad ei tee sellise kiusamise puhul midagi ja vaatavad pealt ning keeravad selja ja teevad näo, et ei näinud seda. Maa kooli poistest jagab sama mõtet vaid 3,8% vastanutest. Enam-vähem võrdsel arvamusel on respondendid selles, et nii linnas kui maal teavitatakse antud juhtunust vanemaid.

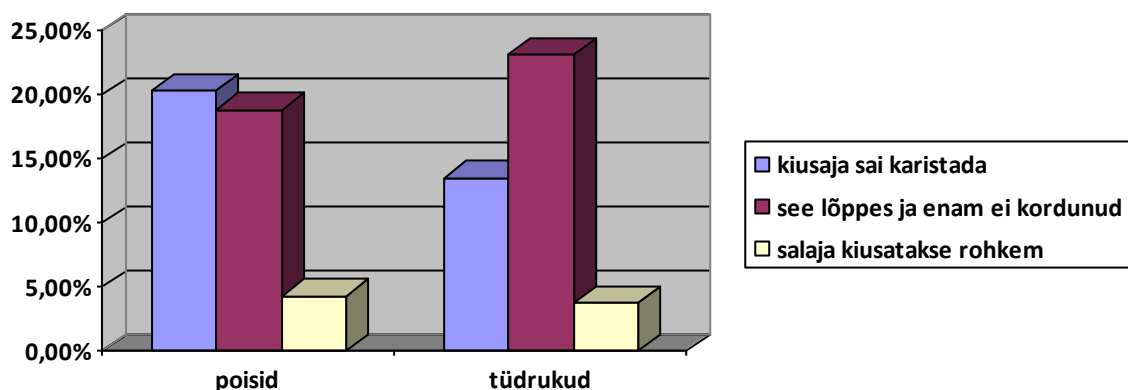
Mitteverbaalse kiusamise ohvrid ja seda pealt näinud õpilastest 26,1% poistest ja tüdrukutest 11,5% ei võtnud midagi ette. Ainult 1,4% poistest teavitas politseid mitteverbaalsest vägivallast ja 7,7% tüdrukutest rääkis sellest kooli sotsiaalpedagoogile või psühholoogile. 42% poistest ja 28,8% tüdrukutest hakkas kiusajale vastu ja proovis vastu hakkamise olukorda lahendada (vt joonis 8).

Joonis 8. Mittesõnalise vägivalla korral õpilaste käitumine

Poiste puhul on nagu eelmiste vägivalaliikide ohvriks langemise korral vastu hakkamine parim lahendus ja sellisest kiusamisest ei soovita eriti rääkida. Kõige rohkem 8,7% poistest räägib ohvriks langemisest sõpradele, 7,2% räägib sellest vanematele ja ainult 5,8% õpetajale. 28,8% vastanud tüdrukutest räägib mitteverbaalse vägivalga esinemisest vanematele, 21,2% räägib sõbrale ja 11,5% õpetajale. Põhjus, miks koolis toimunud probleemidest räägitakse kõige vähem õpetajatele võib olla mitu. Õpilased ei usalda õpetajat ning nende arvates ei saa õpetaja neid kuidagi aidata. Ilmselt ei soovi puberteedieas noored olla ka kaebajad. Sõpradelt soovitakse autori arvates pigem toetust ja nõu saada, kuidas antud olukorda kõige paremini lahendada. Autori arvates ei räägita mittedõnalisest vägivallast põhjusel, et kannatanul võib olla kujunenud arusaam, et selline tegevus ei ole karistatav ning politsei ei soovi või ei saa selle olukorra lahendamiseks midagi teha. Seega ei ole mittedõnalist koolivägivalda, kui koolikiusamise ühte vormi, piisavalt hästi õpilastele selgitatud ning ei ole kujunenud kindlat viisi, kas ja kuidas peaks selle esinemise korral sekkuma.

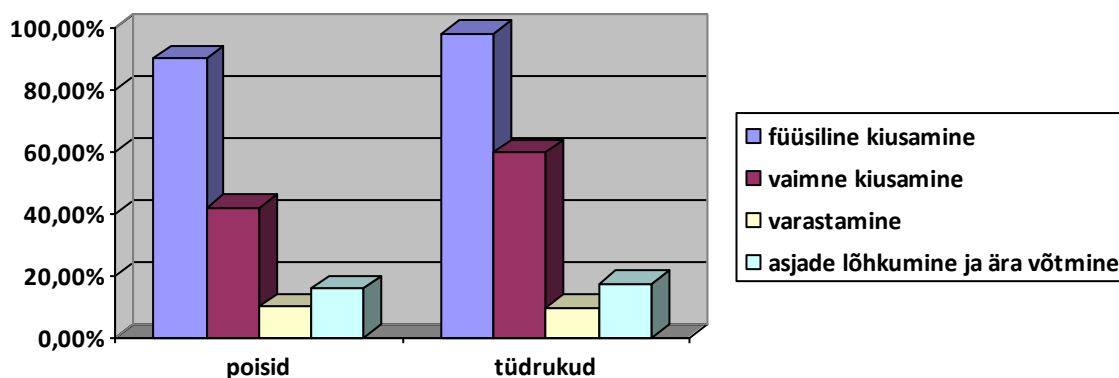
Töö autor uuris, kui ohver oli mittedõnalisest vägivallast kellelegi rääkinud, siis milline oli lõpptulemus ja kas rääkimisest oli kasu. 36,2% vastanud poistest ja 42,3% tüdrukutest jättis vastamata. 23,2% poiste ja 21,1% tüdrukute arvates ei muutunud sellest midagi, kui nad olid enda ohvriks langemisest kellelegi rääkinud. 18,8% poiste ja 23,1% tüdrukute jaoks aga lõppes kiusamine ning see enam ei kordunud (vt joonis 9).

Joonis 9. Lahendus mittedõnalisele vägivallale reageerimise korral õpilaste arvates

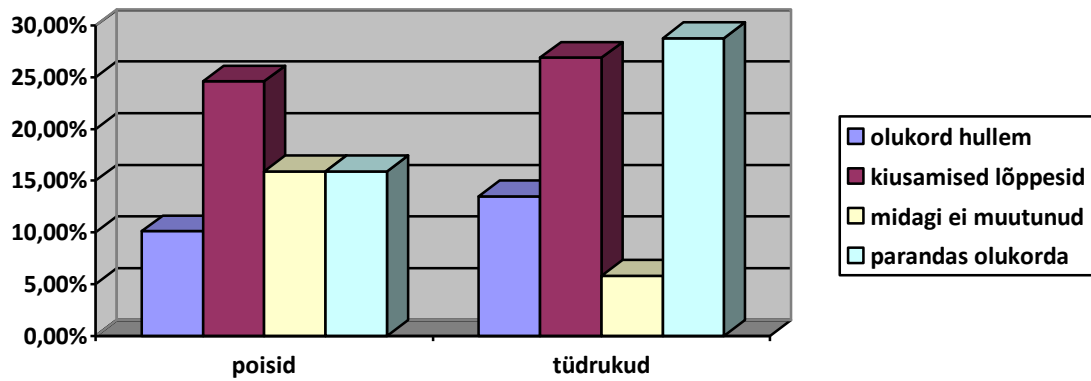
Salaja kiusatakse veel rohkem ainult 4,3% poisse ja 3,8% tüdrukuid. Töö autorile ei ole teada, kes kiusajale karistuse määras ja milline see karistus oli. Autori hinnangul on seega mittedõnalisele koolivägivallale reageerimisel pigem positiivne mõju.

Politsei teavitamine. Füüsilise vägivalda ohvriks langemise või esinemise puhul arvas 89,9% poistest ja 98,1% tüdrukutest, et sellest tuleks teavitada politseid (vt joonis 10). Autori hinnangul võib olla see tingitud asjaolust, et kehaline väärkohtlemine riivab nii kannatanu enda, kui ka kõrvalseisjate õiglustunnet sellisel määral, et peetakse vajalikuks seda lahendada politseipoolse abiga ning samuti on füüsilist vägivalda lihtsam märgata ja tuvastada. Vaimse kiusamise puhul 42% poiste ja 59,6% tüdrukute arvates tuleks sellest teavitada politseid. Varastamise puhul 10,1%, asjade ära võtmise ning lõhkumise puhul 15,9% vastanud poiste arvates peaks sellest politseile teada andma. Tüdrukute arvamus sama küsimuse põhjal oli: 9,6% ja 17,3%. Antud tulemustest võib järeldada, et nii poistel kui ka tüdrukutel on sarnased teadmised ja arvamused, millal peaks politsei sekkuma koolis tekkinud probleemidesse.

Joonis 10. Juhtumid, millest tuleks teavitada politseid

Õpilastelt uuriti, mida on kaasa toonud politseipoolne sekkumine koolivägivalla juhtumite esinemisel koolis ja kas peale politsei sekkumist on olukord paranenud. 10,1% poistest ja 15,4% tüdrukutest ei vastanud sellele küsimusele. Politseipoolset sekkumist ei olnud näinud 21,7% poistest ja 19,2% tüdrukutest, mistõttu ei osanud nad vastata, mida toob kaasa politseipoolne sekkumine. 10,1% poiste ja 13,5% tüdrukute arvates politseipoolne sekkumine tegi asja hullemaks ning 24,6% poiste ja 26,9% tüdrukute arvates paremaks (vt joonis 11, lk 34). 15,9% poiste ja 5,8% tüdrukute arvates ei muutnud see midagi ja olukord jäi samaks.

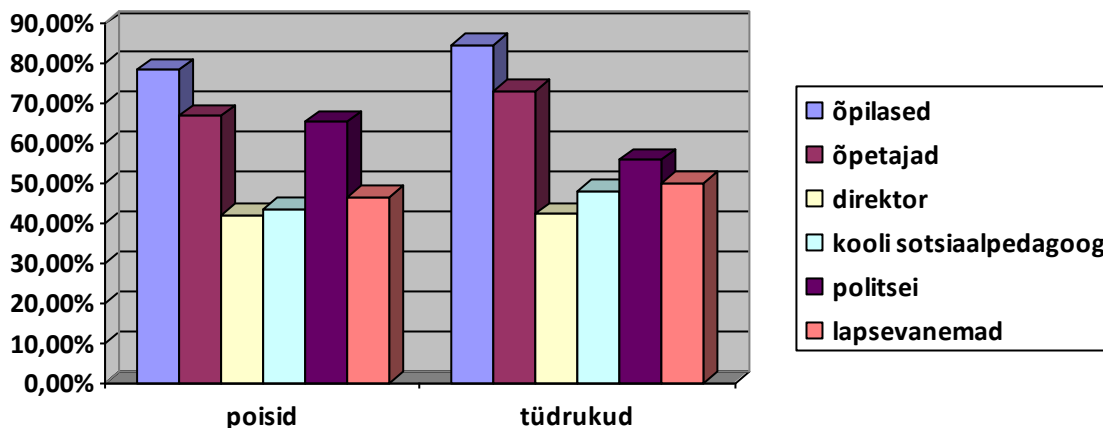

Joonis 11. Õpilaste arvamus politseipoolsest sekkumisest koolivägivalla juhtumite esinemisel

Olukorra parandamise all mõtleb töö autor seda, et politseipoolne sekkumine vähendas vägivaldsemist ja enam nii palju ei kiusatud ning kiusamine lõppes mingiks ajaks, kuid aja möödudes hakati vaikselt jälle vägivaldsemaks. Kiusamine ei olnud enam nii intensiivne ja vägivaldsete arv vähenes. 15,9% poistest ja 28,8% tüdrukutest arvas, et politseipoolne sekkumine parandas olukorda. Sellest võib järeldada, et politsei kaasamine toob kaasa pigem kasu, kui kahju ning politsei peaks tihedamini sekkuma koolis tekkinud õpilaste omavahelistesse probleemidesse. See nõuab aga politsei ja kooli vahelist väga head koostööd. 1,9% tüdrukutest arvab, et politseisse teatatakse liiga harvadel juhtudel ja teatamine peaks olema tihedam ning 3,8% on arvamusel, et politsei peaks tihedamini koolis käima.

Töö autor soovis teada, kui paljud õpilased on osalenud politseipoolt läbi viidud koolivägivalla loengutes. 5,8% poistest ja 3,8% tüdrukutest ei vastanud küsimusele. Loengutes oli osalenud 56,5% poistest ja 51,9% tüdrukutest. Samuti uuris autor, kas noored peavad selliste loengute läbi viimist vajalikuks. 43,5% poistest ja 51,9% tüdrukutest pidas selliseid loenguid vajalikeks ning 7,2% poistest ja 5,8% tüdrukutest ei pidanud seda vajalikuks. Peamine põhjus, miks seda loengut vajalikuks peeti oli 23,2% poiste ja 13,5% tüdrukute arvates see, et see paneb tagajärgede üle mõtlema. 4,3% poistest ja 1,9% tüdrukutest arvas, et sellist loengut peaks läbi viima algkooli klassidele, sest nemad ei tea, millised võivad olla kiusamise tagajärjed ja nad ei oska sellises olukorras käituda. Autori arvamus ühtivad vastanute arvamustega selles küsimuses.

Samuti uuriti õpilastelt, kes nende arvates saavad koolivägivalda ära hoida. 1,4% poistest arvas, et seda ei saa keegi ära hoida. 78,3% poistest ja 84,6% tüdrukutest on arvamusel, et kõige paremini saavad koolivägivalda ära hoida õpilased ise ja teisel kohal on 66,7% poiste ning 73,1% tüdrukute arvates õpetajad (vt joonis 12).

Joonis 12. Koolivägivalda ära hoidjad õpilaste arvates

Õpilaste meelest saab kõige vähem koolikiusamist ära hoida kooli direktor, nii arvas 42% poistest ja 42,3% tüdrukutest. Samuti arvasid õpilased, et väikse panuse kiusamise ära hoidmise annab ka koolipsühholoog või sotsiaalpedagoog, nii arvas 43,5% poistest ja 48,1% tüdrukutest. 65,2% poistest ja 55,8% tüdrukutest mõtleb, et koolivägivalda saab ära hoida politsei ja 46,4% poiste ning 50% tüdrukute arvates lapsevanemad. Töö autori hinnangul on õpilastel õigus selles, et kõige suurema panuse vägivalda vaba koolikeskkonna loomisel on õpilastel endil ja õpetajatel. Samuti peab autor tähtsaks, et koolivägivalda saaks õpilaste meelest rohkem ära hoida lapsevanemad. Kodust peaks alguse saama põhi tõesed ja õiged käitumismudelid, kus on paika pandud, kuidas tuleb teistega käituda ja millised tegevused on lubatud ning millised keelatud. Samuti tagab tihe koostöö võimalikult kiirelt kiusamisele jälile saamise ning selle lahendamise. Sellisel juhul on ka vanemad teadlikud, millega nende laps tegeleb ja millised võivad olla tagajärjed, kui selline käitumine jätkub. Politsei ja kooli vahelisest koostööst saavad mõlemad osapooled kasu. Politsei saab kooli suunata ja nõu anda, kuidas mingit olukorda lahendada ja tulevasi vägivallatsemisi ennetada, samuti saab politsei koolilt täpse ülevaate hetke olukorrast koolist. Autori seisukohast lähtudes ei vii politsei külastamine kooli mainet alla, vaid parandab seda, sest koostöös politseiga saab muuta kooli keskkonda turvalisemaks.

3.3. Intervjuu tulemused

Intervjueeritavalt uuriti, kui suure osa moodustab koolivägivalla ennetamine ja lahendamine nende tööst. Vastanutest ei suutnud keegi seda ajaliselt määratleda. Kõik oleneb sellest, kui hästi teevad kool ja lapsevanemad koostööd, samuti on oluline ka asjaolu, millise kiusamisega on tegemist. Mõnda vägivalla liiki on kergem lahendada ja soovitud tulemuseni jõutakse kiiremini.

Ametnik 1: "Seda ei oska mina hinnata."

Ametnik 3: "Seda, kui suure osa minu tööst moodustab koolivägivallaga tegelemine, ennetamine, ma protsentuaalselt öelda ei oska. Mina oma töös olen antud teemaga siiani tegelema vastavalt vajadusele. Ehk siis kui mõnest koolist tuleb vastavaid avaldusi, märguandeid."

Samuti uuriti, millised võimalused on politseil koolivägivalla ennetamiseks. Kõik vastanutest olid arvamisel, et ainuke politseipoolne ennetamise viis on loengute läbiviimine koolides. Loenguid viiakse läbi erinevatel teemadel ja enamus loenguid on seotud mõne projektiga. Suurem osa loengutest on liiklusalased, samuti viiakse palju loenguid läbi ka alkoholi, tubaka ja narkootikumide kohta. Osa koole on ka selliseid, kes ise soovivad mõnda teemat noortele tutvustada ja siis paluvad politseipoolset abi nende läbi viimiseks. Kui mõnes klassis on pidevalt probleeme füüsilise vägivallaga, siis antakse selles klaasis loeng selle kohta, millised on kiusamise tagajärjed ja milline on seadusest tulenev vastutus.

Ametnik 3: "Loengute sisu ongi enamasti projektist tulenev. Praegu on käimas projekt KEAT (Kaitse end ja aita teist), mis on politsei, päästeteenistuse, raudteeohutuse, punase risti jne ühisprojekt, kus politsei osaks on rääkida liiklusteemadel. Samuti on koolid huvitatud internetiteemalistest loengutest, mis käsitleksid ohtusid, mis noori internetis ähvardavad. Ja loomulikult aegumatud teemad- alkohol-tubakas-narkootikumid."

Töö autor uuris, milline on koolidepoolne tagasiside läbiviidud loengutele. Üks maapiirkonna ametnik ei ole ainukesena saanud korralikku tagasisidet oma loengute kohta. Muudes piirkondades on koolide tagasiside loengutele olnud hea ja koolid ootavad politseiametnikke tagasi uute loengutega, samuti soovitakse, et sama teemat arutatakse ka teistes klassides.

Ametnik 2: "Koolide tagasiside on hea ja nad pigem ootavad meid sinna tagasi loenguid andma. Samuti oleneb ka palju koolidest endast, mõnel koolil on arvamus, et kui politsei käib tihti külas, siis võib see kooli mainet kahjustada ja viib maine alla."

Maa ja linna piirkonna noorsoopolitseinikele laekub info koolivägivalla kohta sarnaselt. Tavaliselt on teatajaks koolipersonal või lapsevanemad. Maapiirkonnas laekub info ka niinimetatud külajuttudena, mida koolis kontrollitakse.

Ametnik 1: "Kui tegemist pideva koolivägivalla kasutajaga, siis kindlasti teatatakse ka politseid. Kui kool ei ole seda teinud, siis võimalik, et seda teeb lapsevanem."

Ametnik 3: "Töötades maapiirkonnas jõuab mõningane info koolivägivalla kohta nõ külajuttudest. Et mõni laps või lapsevanem on kuskil kurtnud, et kedagi lüüakse-kiusatakse. Ja sellist infot me loomulikult alati kontrollime."

Linnas töötavad noorsoopolitseinikud kontrollivad ka Erakorralise meditsiini osakonnast tulevaid teatisi, kus on kannatanuks alaealised. Sellega soovitakse teada saada, kas vigastused tekkisid koolis või kuskil mujal ning samuti ka seda, et kas on vaja alustada kriminaalmenetlust.

Peamine millest politseid teavitatakse on füüsiline vägivald, samas linna koolid annavad teada ka vaimsest vägivallast. Õpilased aga ise proovivad vaimse vägivalla puhul lahendusi leida ja omavahel asju klaarida ning sellest ei soovita eriti politseiga rääkida. Politsei lahendab nii linna kui ka maa piirkonnas juhtumeid sarnaselt. Vesteldakse mõlema osapoollega ja selgitatakse välja, kui raske juhtumiga on tegemist. Samuti on vestlusesse kaasatud ka lapsevanemad. Vajadusel alustatakse menetlust, kas siis väärteo- või kriminaalmenetlust. Kui isik, kes teo toime paneb on mittesubjekt ehk alla 14. aastane, siis saadetakse tema materjalid alaealiste komisjoni, kus temaga edasi tegeletakse ja vastutusele võetakse.

Töö autor soovis teada saada, millised on politsei poolsed võimalused koolivägivallatseja mõjutamisel. Kõik intervjuueeritavad olid arvamusel, et peamine mõjutamise võimalus on kiusajatega rääkimine ja nende õigele teele suunamine. Samuti selgitamine, millised võivad olla selle teo tagajärjed ja vastutus. Samuti saab kiusaja suunata mõne spetsialisti jutule, kes suudab tema probleeme lahendada ja teda aidata. Mõne isiku puhul aga ei ole

rääkimisest kasu ja nende suhtes tuleb alustada kas väärteo- või kriminaalmenetlust või saata materjalid tema kohta alaealiste komisjoni.

Ametnik 4: "Kõige lihtsam on vestlus ja püüda viia arusaamiseni mis tagajärjed on sellistel juhtumitel ja teine variant on juba menetlus, sest mõnedele ei sobi ainult vestlus."

Intervjueeritavatelt uuriti veel, kes nende arvates peaks tegelema koolikiusamise ennetamise ja lahendamise. Üks ametnik oli veendumusel, et kasvatama peaks hakkama lapsevanemaid. Paljud probleemid saavad alguse kodusest kehvast kasvatuses või kasvatamatusest.

Ametnik 4: "Probleemid hakkavad kodusest kasvatuses peale ja kasvatama tuleks hakata lapsevanemaid, kes peaksid oskama oma lapsi suunata – kasvatada."

Kaks ametnikku olid arvamusel, et prefektuurides peaksid olema eraldi ennetusteenistused, kelle igapäevatöö oleks loengute läbiviimine koolides ja koolipersonali koolitamine märkamaks koolivägivalda ja muid probleeme, mis võivad koolis tekkida. Samuti peaks kool ise panustama rohkem ennetustegevusele ja kaasama sellesse ka lapsevanemaid. Kõik intervjueeritavad oli veendunud, et probleemi lahendamise peavad võrdset tegelema nii kool kui politsei. Kooli osa oleks probleemi tekkimise põhjuste väljaselgitamine ja nende lahendamine selliselt, et seda ei saaks enam korduda. Politsei osa lahendamisel on kiusajate vastutusele võtmine ja ohvrite suunamine spetsialistide juurde, kes saavad neile abi anda ja vajadusel nõustada.

KOKKUVÕTE

Lõputöö annab ülevaate koolikiusamise olemusest ning kirjeldab politseipoolseid võimalusi koolivägivallaga tegelemisel.

Koolikiusamine võib esineda erinevates vormides: füüsiline, verbaalne ja mitteverbaalne. Sageli on erinevad kiusamise liigid omavahel seotud ja põimunud. Kiusamine on kas nähtav või varjatud. Koolikiusamise ohvriks satuvad sagedamini vähemusgruppide liikmed, erivajadustega õpilased, samuti homo-, bi- või transseksuaalid. Samuti võivad kiusatavateks olla lapsed, kes on erisuguse käitumisega, kehval majanduslikul järjel olevast perekonnast, tagasihoidliku käitumisega. Eestis langeb koolikiusamise ohvriks iga neljas õpilane. Võrreldes Põhjamaadega esineb kiusamist Eesti koolides oluliselt suuremal määral, seega on see väga suureks probleemiks. Koolivägivalla tagajärjed on ohvriks rängad, ta võib tunda üksindust, kurbust, abitust, hirmu, alaväärsust. Samuti võivad tema hinded halveneda, ta võib hakata koolist puuduma, muutuda hoopis ise argessiivseks või langeda depressiooni. Samuti sagenevad neil somaatilised ja psühhosomaatilised haigused.

Kiusajad on samuti mitut liiki. Selleks võib olla ise klassis väga heal positsioonil olev õpilane, kes on kaaslaste seas populaarne või edukas õpilane. Samuti võivad vägivallatsejateks olla kehva õpiedukuse või madalate sotsiaalsete oskustega õpilased, kes tahavad oma positsiooni saavutada läbi teiste alandamise. Kiusajaks võivad osutuda ka ise ohvriks olevad lapsed, kes vastavad sellisel moel enda poolt kogetud vägivallale agressiivsusega.

Koolivägivalla leevendamisel on olulisel kohal ennetustöö, mida peaksid muuhulgas läbi viima ka politseiametnikud, et vähendada seeläbi tõsiste koolikiusamiste arvu, mis omakorda hoiaks ära suured kriminaal- ja väärteomenetluse kulud. Politseisüsteemis tegelevad ennetusalase tööga eelkõige noorsoopolitseiametnikud. Viimased saavad selleks kasutada erinevaid projekte, mis on konkreetse probleemi lahendamisele suunatud, eraldi rahastatav, koostööpartnerite ja/või politseiväliste rahastajatega ühiselt teostatav süüteoennetuslik tegevus. Juhul, kui koolikiusamine on juba aset leidnud, siis on oluline, et sellele reageeritakse. Juhul, kui juhtumite lahendamisesse kaasatakse politsei, siis alustatakse kas väärteo- või kriminaalmenetlust, mille tulemusena võib alaealine saada tõsisemate juhtumite korral karistada. Samuti saab alaealise suhtes kohaldada erinevaid

mõjutusvahendeid. Alaealised peavad teadma, et nad ei saa karistamatult vägivaltseda ning neil ei tohi tekkida karistamatuse tunnet.

Lõputöö eesmärgiks oli anda ülevaade koolikiusamise olemusest ning välja selgitada politseipoolsed võimalused koolivägivallaga tegelemisel ning teha ettepanekuid koolivägivalla leevendamiseks. Töö eesmärgi saavutamiseks analüüsis töö autor uurimuse raames läbiviidud kvantitatiivse ankeetküsitluse ja kvalitatiivse struktureeritud intervjuude andmeid. Autori hinnangul sai töö eesmärk täidetud. Lõputöös püstitas autor uurimisküsimuse – millised on politseipoolsed võimalused koolivägivalla leevendamiseks? Autori arvamuse kohaselt leiti töö käigus uurimisküsimusele vastus.

Uurimuse ülesannetest lähtuvalt jõuti järgnevate tulemusteni:

1. Füüsilise vägivalla esinemine koolis ja sellesse sekkumine.

- Enamus õpilasi on kokku puutunud füüsilise vägivallaga.
- Koolipersonal sekkub peamiselt kiusajate lahutamise ja noomimisega.
- Kiusaja saadetakse kooli direktori või sotsiaalpedagoogi jutule.
- Õpilaste arvates teatatakse kiusamisest politseile vähe.
- Ohver on ise pöördunud politsei poole.
- Õpilaste arvates tuleks füüsilisest vägivallast teatada politseile.
- Vägivallada saavad ära hoida: õpilased, koolipersonal, lapsevanemad ja politseinikud.
- Politseipoolne sekkumine on pigem toonud kasu, kui kahju.

2. Sõnalise vägivalla esinemine koolis ja selle lahendamine.

- Esineb kõige rohkem Pärnumaa koolides.
- Õpilaste arvates ei ole õpetajad teadlikud antud probleemist.
- Õpilaste arvates ei reageeri õpetajad piisavalt ja keeravad selja ning teevad näo, et ei näinud või vaatavad lihtsalt pealt.
- Koolipersonali sekkumine on peamiselt kiusajate lahutamine ja nende noomimine.
- Kannatanud ise politsei poole pöördunud ei ole.
- Ära saaks hoida: õpilased, koolipersonal, lapsevanemad ja politsei.
- Õpilaste arvates tuleks sellest teavitada politseid.
- Politseipoolne sekkumine on pigem toonud kasu, kui kahju.

3. Mittesõnalise vägivalla esinemine koolis ja sellega tegelemine.

- Esineb kõige vähem Pärnumaa koolides.

- Õpilaste arvates koolipersonal ei tea sellest probleemist.
- Ollakse arvamusel, et sellest ei teavitata politseid.
- Koolipersonali sekkumine on kiusajate lahutamine ja noomimine.
- Kannatanu ise ei ole politseisse pöördunud.
- Ära saaks hoida: õpilased, koolipersonal, lapsevanemad ja politsei.
- Politseipoolne sekkumine on pigem toonud kasu, kui kahju.

4. Politseipoolne tegevus koolivägivalda ennetamisel ja lahendamisel.

- Kõige rohkem teavitatakse füüsilisest vägivallast.
- Ennetamine toimub peamiselt loengute läbi viimisega koolis ja projektide raames.
- Probleemi lahendamisel tuleb vestelda kõigi osapooltega ja vajadusel kaasata ka lapsevanemad.
- Vajadusel alustatakse kas väärteo- või kriminaalmenetlus või saadetakse isik alaealiste komisjoni.
- Lapsevanemad ja koolipersonal peaksid ennetusele ise rohkem rõhku pöörama.
- Vajalik oleks prefektuuri moodustada ennetusteenistus, kelle igapäevatöö on koolipersonali koolitamine ja loengute läbi viimine koolides.

Töö autor teeb järgnevad ettepanekud:

Haridus- ja Teadusministeeriumile.

- Ühtse juhendi väljatöötamine, kuidas peaksid pedagoogid koolikiusamise esinemise korral käituma ja millistel juhtudel tuleks teavitada politseid. Autori hinnangul on oluline, et juhtumitele reageeritakse ühtsetel alustel ning alaealised teaksid, mis on koolikiusamise korral tagajärjeks.
- Koolituste läbiviimine õpetajatele, kuidas koolivägivalda ennetada, ära tunda ja tagajärgedega tegeleda. Praegu võib olla olukordi, kus sarnaselt õpilastega ei tunne koolipersonal koolivägivalda ära ja ei märka seda. Õpetajate koolitamise läbi on võimalik lasteni viia arusaamist, et lisaks füüsilisele vägivallale põhjustab ohvrile kannatusi ka sõnaline ja mittesõnaline koolikiusamine.
- Koolivägivallaemaliste kohustuslike loengute läbiviimine lapsevanematele vähemalt kord õppeaastas, kus käsitletakse koolikiusamise teemat nii laiemalt kui ka kitsamalt konkreetse kooli kontekstis. Nimetatud loengutel tuleks ka õpetada vanematele probleemide esinemise korral erinevaid toimetulekuviise. Vanemate koolitamine kaasaks neid intensiivsemalt lapse kasvatamisprotsessi.

Politsei- ja Piirivalveametile.

- Eraldi ennetusteenistuse loomine, kelle igapäevatöökaks oleks loengute läbi viimine koolides ja koolipersonali ning lastevanemate koolitamine. Antud teenistus vähendaks oluliselt noorsoopolitseinike tööd ja tänu sellele oleks neil rohkem aega tegeleda isikutega, kellele ennetus ei ole mõjunud. Samuti tõuseks sellega süüteomenetluse ja probleemide lahendamise kvaliteet. Hetkel ei jõua noorsoopolitseinikud füüsiliselt kõikide kiusamisjuhtumitega vajalikul määral tegeleda.

Toetudes töö tulemustele, võib teha ettepanekuid edasiste uurimissuundade osas. Antud uurimus ei hõlmanud koolipersonali poolseid arvamusi koolivägivalla probleemiga tegelemisel, mistõttu tuleks uurida ka nende hinnanguid koolikiusamise ennetamisel ja lahendamisel. Kuna noorsoopolitseinikud on juba mitmeid aastaid kasutanud projekte preventiivses töös, siis võiks kaaluda projektide sisu ja efektiivsuse analüüsimist. Noorsoopolitsei põhifookuses on alati olnud alaealised, mistõttu vajaks lähemalt uurimist nende suunatud ennetustegevuse mõjusust, lähtudes ühiskonnas toimuvatest sotsiaalsetest protsessidest ja sellega kaasnevatest muutustest laste eludes.

SUMMARY

The research consists of 40 pages and has 36 source materials, consists of five charts and 12 figure. This research is written in Estonian and foreign-language summary is written in English.

The aim of this reseach is to give a report about bullying at school and to find out the opportunities for police in dealing with school violence and to give suggestions. This work seeks for an answer to a research question- what is the potential of police in mitigating the school violence?

Based on the aim of this research the author has set up following tasks: to describe the occurrence of physical violence at school and intervention to it; to give an overview of verbal violence at schools and its solutions; to analyze non-verbal school violence and dealing with it; to explain police activity on school violence prevention and resolution.

The study of materials is based on triangulation. The research proceeds on method triangulation, using a quantitative questionnaire survey, which is analyzed statistically, and qualitative structured interviews, analyzed by theming.

The result of this research is that school violence can take several forms: physical, verbal and non-verbal. Different types of bullying are often interrelated and intertwined. Bullying is either visible or hidden. Most of the students in Pärnu County schools have been exposed to physical violence and report it to police most often. Verbal bullying occurs most and non-verbal least in Pärnu County schools. Police mainly carry out by the prevention lectures in schools and if necessary misdemeanor or criminal proceed is done. It can apply to a variety of sanctions to a minor. In opinion of police officers the child's parents and school staff themselves should give more emphasis to prevent school violence.

VIIDATUD ALLIKATE LOETELU

- Alaealise mõjutusvahendite seadus 28.01.1998, jõustunud 01.09.1998- RT I 1998, 17, 264... RT I 2010, 41, 240
- Alaealiste komisjoni põhimääruse kinnitamine 22.09.1998, jõustunud 01.06.2002-RT I 1998, 85, 1391
- Alaealiste kuritegevuse vähendamise arengukava aastateks 2007-2009. Justiitsministeeriumi kodulehelt <http://www.just.ee/20495> välja otsitud 17.02.2011.
- Aromaa, K. & Takala, J.-P. 2005. Recent Developments in Crime Prevention and Safety Policies in Finland. *Canadian Journal of Criminology and Criminal Justice*, 4, 389-405. Välja otsitud EBSCOhost andmebaasist 28.03.2011
- Cacciatore, R. & Koiso-Kanttila, S. 2009. Päästke poisid! [Pelastakaa pojat!]. Tõlge eesti keelde: K.Jaanits. Tallinn, Kirjastus Varrar. (Originaal publitseeritud Minerva Kustannus OY)
- Cornell, D. & Mehta, S. 2011. Counselor Confirmation of Middle School Student Self-Reports of Bullying Victimization. *Professional School Counseling*, 14 (4), 261-270. Välja otsitud EBSCOhost andmebaasist 27.04.2011
- Graham, S. 2010. What Educators Need to Know About Bullying Behaviors. *Kappan*, 9, 66-69. Välja otsitud EBSCOhost andmebaasist 27.03.2011
- Gregory, A., Cornell, D., Fan, X., Shiras, P., Shih, T.-H. & Huang, F. 2010. Authoritative School Discipline: High School Practices Associated With Lower Bullying and Victimization. *Journal of Educational Psychology*, 102 (2), 483-496. Välja otsitud EBSCOhost andmebaasist 28.03.2011
- Creswell, J. 2003. *Research design: Qualitative, quantitative and mixed method approaches*. Thousand Oaks: Sage
- Currie, C., Gabhainn, S., Godeau, E., Roberts, C., Smith, R., Currie, D., Pickett, W., Richter, M., Morgan, A. & Barnekow, V. 2008. Inequalities in young people's health. Health behaviour in school-aged children. HBSC International report from the 2005/2006 survey. WHO Policy Series: Health Policy for Children and Adolescents, 5. Maailma Tervise-organisatsiooni kodulehelt http://www.euro.who.int/__data/assets/pdf_file/0005/53852/E91416.pdf välja otsitud 02.05.2011
- Hamarus, P. & Kaikkonen, P. 2008. School Bullying as a Creator of Pupil Peer Pressure. *Educational Research*, 50 (4), 333-345. Välja otsitud EBSCOhost andmebaasist 28.03.2011
- Karistuseadustik 06.06.2001, jõustunud 01.09.2002-RT I 2001, 61, 364 ... RT I 2008, 33, 200

- Korrarikumise toime pannud või abi vajavate laste kohtlemise juhend.
http://stud.sisekaitse.ee/Vanaisak/Noorsoopolitsei/korrarikumise_toime_pannud_vi_a_bi_vajavate_laste_kohtlemise_juhend.html välja otsitud 27.04.2011.
- Kriminaalpoliitika arengusuunad aastani 2018. Justiitsministeeriumi kodulehelt
<http://www.just.ee/orb.aw/class=file/action=preview/id=50603/Kriminaalpoliitika+arengusuunad+aastani+2018.pdf> välja otsitud 28.04.2011
- Kõiv K. 2001. Koolivägivalla mitu palet. Kogumikus A.Tikerpuu (toim.), Lastekaitseliidu konverents "Ei vägivallale". Tallinn: Lastekaitse Liit.
- Kõiv K. 2003. Antisotsiaalse käitumisega õpilased. Tartu. OÜ Vali Press.
- Kõiv K. 2006. Kiusamiskäitumise mitu tahku: õpilastevaheline kiusamine, õpilaste kiusamine õpetajate poolt, õpetajate kiusamine õpilaste poolt ning õpetajate kiusamine kooli personali ja lapsevanemate poolt. Tartu. OÜ Vali Press.
- Lapse õiguste konventsioon 20.11.1989. Sotsiaalministeeriumi kodulehelt
http://www.sm.ee/fileadmin/meedia/Dokumendid/Sotsiaalvaldkond/lapsed/lastekaitse/Lapse_õiguste_konventsioon.pdf välja otsitud 01.04.2011
- Lääne Prefektuuri süüteoennetusliku projektitegevuse kord, Lääne Prefektuuri 01.10.2010 käskkiri nr 102. Kättesaadav Politsei- ja Piirivalveameti siseveebist. 02.04.2011
- Markina, A. & Šahverdov-Žarkovski, B. 2007. Eesti alaealiste hälbiv käitumine. Tartu Ülikooli Õigusinstituut, Justiitsministeerium. Kriminaalpoliitika uuringud 5. Justiitsministeeriumi kodulehelt <http://www.just.ee/orb.aw/class=file/action=preview/id=52478/5.+Eesti+alaealiste+h%E4lbiv+k%E4itumine.pdf> välja otsitud 11.04.2011.
- Neuman, W.L. 2003. Social Research Methods. Qualitative and Quantitative Approaches Fifth edition. Pearson Education.
- Politsei süüteoennetusliku tegevuse juhend, Politsei- ja Piirivalveameti 26.01.2011.a käskkiri nr 86. Kättesaadav Politsei- ja Piirivalveameti siseveebist. 02.04.2011
- Recommendation of the Committee of Ministers to member states concerning new ways of dealing with juvenile delinquency and role of juvenile justice. Adopted by the Committee of Ministers on 24.09.2003 at the 853rd meeting of the Ministers' Deputies. Euroopa Nõukogu Ministrite Komitee kodulehelt <https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=70063&BackColorInternet=9999CC&BackColorIntranet=FFBB55&BackColorLogged=FFAC75> välja otsitud 01.04.2011
- Rogers, B. 2008. Taasleitud käitumine [Behaviour Recovery]. Tõlge eesti keelde: K.Mägi. Tartu Ülikooli Kirjastus. (Originaal on publitseeritud Paul Chapman Publishing 2006)
- Salla, J. 2010. Alaealiste vägivallakuritegevus. Justiitsministeeriumi Kriminaalpoliitika osakond

- Sharp S ja Smith K. P .2004. Võitlus koolikiusamisega [Tackling Bullying in Your School]. Tõlge eesti keelde: M. Enno, A. Jauk ja H.Saluäär El Paradisio. (Originaal on publitseeritud Taylor & Francis Ltd 1994)
- Sherer, Y. & Nickerson, A. 2010. Anti-Bullying Practices in American Schools: Perspectives of School Psychologists. *Psychology in the Schools*, 47 (3), 217-229. Välja otsitud EBSCOhost andmebaasist 02.04.2011
- Stevens, A., Kessler, I., Gladstone, B. 2006. A Review of Good Practices in Preventing Juvenile Crime in the European Union. <http://www.kuriteoennetus.ee/orb.aw/class=file/action=preview/id=22524/Review+of+juvenile+crime.pdf> välja otsitud 01.04.2011
- Strömpl J, Selg M, Soo K ja Šahverdov-Žarkovski B. Sotsiaalministeeriumi toimetised nr 3/ 2007. Eesti teismeliste vägivaldatõlgendused. Auratrükk
- Sullivan K, Cleary M ja Sullivan G .2004. Kiusamine koolis. Mis see on ja kuidas sellega toime tulla [Bullying in Secondary Schools. What It Looks Like and How to Manage It]. Tõlge eesti keelde T. Krass AS Atlex (originaal on publitseeritud Sage Publications of London 2004).
- Terry, T. 2010. Blocking the Bullies: Has South Carolina's Safe School Climate Act Made Public School Safer? *The Clearing House*, 83. 96-100. Välja otsitud EBSCOhost andmebaasist 02.04.2011
- Toots, A. 2008. Eesti koolidemokraatia. Kogumikus „Eesti inimarengu aruanne 2007“ (Toim. M.Heidmets). (lk 39-44). Eesti Koostöö Kogu, Tallinn
- United Nations Guidelines for the Prevention of Juvenile Delinquency (The Riyadh Guidelines). General Assembly resolution 45/112 of 14.12.1990. <http://www2.ohchr.org/english/law/juvenile.htm> välja otsitud 01.04.2011
- Vaher, A. 2002. Koolikiusamine. Laste käitumishäired. Raamatus „Laps. Elu, probleemid ja lahendused“ (Toim. E.Korp, A.Leppiman, T.Meres ja A.Vaher). (lk 42-53). Tallinn
- Vägivalla vähendamise arengukava aastateks 2010-2014. Justiitsministeeriumi kodulehelt <http://www.just.ee/orb.aw/class=file/action=preview/id=49975/V%E4givalla+v%E4hendamise+arengukava+aastateks+2010-2014.pdf> välja otsitud 18.04.2011.
- Wallace, J. 2011. Bullycide in American Schools: Forging a Comprehensive Legislative Solution. *Indiana Law Journal*, 86, 735-761. Välja otsitud EBSCOhost andmebaasist 22.04.2011

JOONISTE JA TABELITE LOETELU

Tabel 1. <i>Koolikiusamise ohvrikogemus viimase 12 kuu jooksul respondentide hulgas soo ja klassi järgi.....</i>	12
Tabel 2. <i>Valimi andmed.....</i>	24
Tabel 3. <i>Koolipersonali sekkumine füüsilise vägivalla korral.....</i>	25
Tabel 4. <i>Koolipersonali sekkumine sõnalise vägivalla korral.....</i>	28
Tabel 5. <i>Koolipersonali sekkumine mitteverbaalse vägivalla korral.....</i>	31
Joonis 1. <i>Teismeliste osakaal (%), kes on viimase paari kuu jooksul sattunud koolikiusamise ohvriks vastajate elukohamaa ja vanuse järgi.....</i>	8
Joonis 2. <i>Teismeliste osakaal (%), kes on viimase paari kuu jooksul võtnud osa koolikiusamisest vastajate elukohamaa ja vanuse järgi.....</i>	9
Joonis 3. <i>Hinnangud politsei kaasamise mõju kohta.....</i>	19
Joonis 4. <i>Õpilaste käitumine füüsilise vägivalla korral.....</i>	26
Joonis 5. <i>Lahendus füüsilisele vägivallale reageerimisel õpilaste arvates.....</i>	27
Joonis 6. <i>Sõnalise vägivalla korral õpilaste käitumine.....</i>	29
Joonis 7. <i>Lahendus sõnalisele vägivallale reageerimise korral õpilaste arvates.....</i>	30
Joonis 8. <i>Mittesõnalise vägivalla korral õpilaste käitumine.....</i>	31
Joonis 9. <i>Lahendus mittesõnalisele vägivallale reageerimise korral õpilaste arvates.....</i>	32
Joonis 10. <i>Juhtumid, millest tuleks teavitada politseid.....</i>	33
Joonis 11. <i>Õpilaste arvamus politseipoolsest sekkumisest koolivägivalla juhtumite esinemisel.....</i>	34
Joonis 12. <i>Koolivägivalla ära hoidjad õpilaste arvates.....</i>	35

LISA1. KÜSIMUSTIK

Hea vastaja!

Palun Sinu abi Sisekaitseakadeemia lõputöö „Politsei võimalused koolivägivalla leevendamisel Pärnumaa koolide näitel“ uurimuse läbiviimiseks. Tööga soovitakse teada saada, kuidas reageeritakse koolivägivallale ning kas politseipoolne sekkumine on olnud eesmärgipärane ja vajalik.

Küsimustikus on kokku 16 küsimust. Osad küsimused on valikvastusega, tõmba endale sobiva vastuse ees olevale numbrile ring ümber. Mõnele küsimusele võib sobida mitu vastuse varianti, sellisel juhul on see küsimuse juures ära märgitud. Mõnedele küsimustele pead kirjutama ise vastuse.

Küsimustik on anonüümne ning vastuseid ei seostata sinu nime ega personaalsete isikuandmetega. Küsitluse tulemusi kasutatakse lõputöö koostamisel.

Selleks, et saaksid küsimustele vastata, loe palun läbi, mis on koolivägivald.

Koolivägivald esineb erinevates vormides ja see jaguneb järgnevalt:

- c) **füüsiline kiusamine** esineb siis, kui inimene saab füüsiliselt kannatada kas hammustamise, jalaga või rusikaga löömise, kriimustamise, sülitamise, jala tahapanemise, juustest kiskumise või mõne teise füüsilise rünnaku läbi;
- d) **sõnaline** ehk verbaalne kiusamine. See on raha või esemete väljapressimine, hirmutamine või vägivallaga ähvardamine, sõimamine, rassistlikud märkused, narritamine, mõnitamine ja julmade märkuste tegemine, laimu ning pahatahtlike kuulujuttude levitamine;
- e) **mittesõnaline** ehk mitteverbaalne kiusamine. Selle alla kuuluvad ebaviisakad liigutused ja grimassid, ignoreerimine, mittekaasamine ja tõrjumine, riiete katkirebimine, raamatute lõhkumine, isiklike asjade hävitamine.

Suur tänu koostöö eest!

Raido Palu

Sisekaitseakadeemia politsei- ja piirvalvekolledži üliõpilane

Sugu: _____

Vanus: _____

Klass: _____

1. Millisel viisil oled koolivägivallaga kokku puutunud? Märki kõik sobivad variandid.

1.1 *Olen näinud kui:*

- 1) kedagi noritakse/mõnitatakse;
- 2) kedagi togitakse/tõugatakse;
- 3) kellelki võetakse/lõhutakse/määritakse asju;
- 4) levitatakse kuulujutte;
- 5) kedagi ähvardatakse vägivallaga;
- 6) kedagi pekstakse;
- 7) kellelki pommitakse raha või asju;
- 8) kedagi lüüakse;
- 9) kedagi hammustatakse;
- 10) kedagi küünistatakse;
- 11) kedagi kisutakse juustest;
- 12) kedagi eiratakse;
- 13) kellegi suunas tehakse ebaviisakaid liigutusi ja grimasse

1.2 *Mind/minult on:*

- 1) noritud/mõnitatud;
- 2) togitud/tõugatud;
- 3) võetud/lõhutud/määritud asju;
- 4) levitatud kuulujutte;
- 5) ähvardatud vägivallaga;
- 6) pekstud;
- 7) pommitud raha või asju;
- 8) löödud;
- 9) hammustatud;
- 10) küünistatud;
- 11) kisatud juustest;
- 12) eiratud;
- 13) tehtud ebaviisakaid liigutusi ja grimasse

1.3 *Mina olen:*

- 1) kedagi norinud/mõnitanud
- 2) kedagi toginud/tõuganud
- 3) kelleltki võtnud/lõhkunud/määrinud asju;
- 4) levitanud kuulujutte;
- 5) kedagi ähvardanud vägivallaga;
- 6) kedagi peksnud;
- 7) kelleltki pomminud raha või asju;
- 8) lõõnud;
- 9) kedagi hammustanud;
- 10) kedagi küünistanud;
- 11) kedagi kiskunud juustest;
- 12) kedagi eiranud;
- 13) kellegi suunas teinud ebaviisakaid liigutusi ja grimasse

2. Kui Sa oled sattunud füüsilise koolivägivalla ohvriks, siis mida võtsid selle vastu ette?

Märgi kõik sobivad variandid.

- 1) ei võtnud midagi ette
- 2) hakkasin vastu
- 3) rääkisin sõbrale
- 4) rääkisin õpetajale
- 5) rääkisin vanematele
- 6) rääkisin sotsiaalpedagoogile, psühholoogile, sotsiaaltöötajale
- 7) teatasin politseile
- 8) muu _____

3. Kui rääkised füüsilisest koolivägivallast kellelegi, kas selles oli kasu? Märgi kõik sobivad variandid.

- 1) midagi ei muutunud
- 2) kiusaja sai karistada
- 3) see lõppes ja enam ei kordunud
- 4) salaja kiusatakse veel rohkem
- 5) muu _____

4. Kuidas reageerivad tavapäraselt õpetajad ja muu koolipersonal, kui kedagi füüsiliselt kiusatakse? Märgi kõik sobivad variandid.

- 1) ei võta midagi ette, vaatavad pealt
- 2) keeravad selja ja teevad näo, et ei näinud
- 3) teatavad vanematele
- 4) lahutavad kiusajad ja noomivad neid
- 5) teatavad politseile

6) saadavad direktori, psühholoogi, sotsiaalpedagoogi või õppealajuhataja juurde

7) muu _____

5. Kui Sa oled sattunud sõnalise koolivägivalla ohvriks, siis mida võtsid selle vastu ette?

Märgi kõik sobivad variandid.

1) ei võtnud midagi ette

2) hakkasin vastu

3) rääkisin sõbrale

4) rääkisin õpetajale

5) rääkisin vanematele

6) rääkisin sotsiaalpedagoogile, psühholoogile, sotsiaaltöötajale

7) teatasin politseile

8) muu _____

6. Kui rääkisid sõnalisest koolivägivallast kellelegi, kas selles oli kasu? Märgi kõik sobivad variandid.

1) midagi ei muutunud

2) kiusaja sai karistada

3) see lõppes ja enam ei kordunud

4) salaja kiusatakse veel rohkem

5) muu _____

7. Kuidas reageerivad tavapäraselt õpetajad ja muu koolipersonal, kui kedagi sõnaliselt kiusatakse? Märgi kõik sobivad variandid.

1) ei võta midagi ette, vaatavad pealt

2) keeravad selja ja teevad näo, et ei näinud

3) teatavad vanematele

4) lahutavad kiusajad ja noomivad neid

5) teatavad politseile

6) saadavad direktori, psühholoogi, sotsiaalpedagoogi või õppealajuhataja juurde

7) muu _____

8. Kui Sa oled sattunud mittesõnalise koolivägivallaohvriks, siis mida võtsid selle vastu ette?

Märgi kõik sobivad variandid.

1) ei võtnud midagi ette

2) hakkasin vastu

3) rääkisin sõbrale

4) rääkisin õpetajale

5) rääkisin vanematele

6) rääkisin sotsiaalpedagoogile, psühholoogile, sotsiaaltöötajale

7) teatasin politseile

8) muu _____

9. Kui rääkisid mittesõnalisest koolivägivallast kellelegi, kas selles oli kasu? Märgi kõik sobivad variandid.

- 1) midagi ei muutunud
- 2) kiusaja sai karistada
- 3) see lõppes ja enam ei kordunud
- 4) salaja kiusatakse veel rohkem
- 5) muu _____

10. Kuidas tavapäraselt reageerivad õpetajad ja muu koolipersonal, kui kedagi mittedõnaliselt kiusatakse? Märki kõik sobivad variandid.

- 1) ei võta midagi ette, vaatavad pealt
- 2) keeravad selja ja teevad näo, et ei näinud
- 3) teatavad vanematele
- 4) lahutavad kiusajad ja noomivad neid
- 5) teatavad politseile
- 6) saadavad direktori, psühholoogi, sotsiaalpedagoogi või õppealajuhataja juurde
- 7) muu _____

11. Millistest koolikiusamise juhtumistest tuleks teavitada politseid? (Pane kirja märksõnadega.)

12. Mida on kaasa toonud politseipoolne sekkumine koolikiusamisse?

13. Kes saavad Sinu arvates koolikiusamist ära hoida? Märki kõik sobivad variandid.

- 1) õpilased
- 2) õpetajad
- 3) direktor
- 4) koolipsühholoog, sotsiaalpedagoog, sotsiaaltöötaja
- 5) politsei
- 6) lapsevanemad
- 7) keegi muu _____

14. Kas politsei on sinu koolis läbi viinud mõne loengu koolikiusamise kohta?

1) jah

2) ei

15. Juhul kui politsei on käinud, ole hea ja too välja põhiline, mis on sellest loengust meelde jäänud?

16. Juhul kui politsei ei ole käinud sinu koolis koolivägivallast rääkimas, kas pead oluliseks seda, et ta tuleks siia sellest rääkima? Miks sa pead seda vajalikuks?

Miks sa ei pea seda vajalikuks?

Suur tänu vastuste eest!

LISA 2. INTERVJUU KÜSIMUSED

1. Kui suure osa moodustab koolivägivalla ennetamine teie tööst ja kui suur osa ajast kulub koolivägivalla lahendamiseks?
2. Millised võimalused on politseil koolivägivalla ennetamiseks?
3. Kui tihti käite koolides loenguid andmas?
4. Mis on loengute sisu?
5. Milline on olnud koolipoolne tagasiside loengutele?
6. Kuidas jõuab teieni info koolivägivalla kohta?
7. Millistest koolivägivalla juhtumitest teile teada antakse?
8. Kuidas reageerite koolivägivalla juhtumitele?
9. Millised on koolivägivallatseja politsei poolsed mõjutamise võimalused?
10. Kes teie arvates peaks tegelema koolivägivalla ennetamise ja lahendamiseega?